

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว

จากการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 55.80 โดยที่มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 46.01 ปี โดยมีอายุระหว่าง 20-62 ปี โดยกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ โดยส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6) มีจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 36.80 ซึ่งการประกอบอาชีพโดยมากจะเป็น อาชีพเกษตรกร ค้าขาย และธุรกิจส่วนตัว มีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 32.20 รองลงมาคือ ลูกจ้างหรือพนักงาน มีจำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 23.30 ขณะเดียวกันผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีจำนวนเพื่อนสนิท 1-3 คน มีจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 รวมถึงมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยอยู่ที่ 4.40 คน โดยมีตั้งแต่การอยู่เพียงลำพังคนเดียวไปจนถึงการมีสมาชิกในครัวเรือนมากถึง 9 คน อีกทั้งรายได้ส่วนใหญ่ของผู้ตอบแบบสอบถามอยู่ที่ 40,001 ถึง 80,000 บาท มีจำนวนมากถึง 203 คน คิดเป็นร้อยละ 48.82 ตลอดจนผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน มีจำนวนมากถึง 340 คน คิดเป็นร้อยละ 81.70 ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 416)

ลักษณะข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล		จำนวนคน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	184	44.20
	หญิง	232	55.80
อายุ		ค่าเฉลี่ย = 46.01 S.D. = 20.24 Min = 20.00 Max = 62.00	
ศาสนา	พุทธ	416	100.00

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวนคน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	19	4.60
ประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-ป.3)	18	4.30
ประถมศึกษาตอนปลาย (ป.4-ป.6)	153	36.80
มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3)	83	20.00
มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6)	56	13.50
ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)	24	5.80
ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	29	7.00
ปริญญาตรี	32	7.70
สูงกว่าปริญญาตรี	2	0.50
อาศัยอยู่ในตำบล		
ตำบลท่าข้าม	60	14.40
ตำบลบ้านด่าน	83	20.00
ตำบลป่าไร่	193	46.40
ตำบลผักชะ	80	19.20
อาชีพ		
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	48	11.50
นักเรียน-นักศึกษา	29	7.00
ข้าราชการ / ข้าราชการบำนาญ	16	3.80
ลูกจ้าง / พนักงาน	97	23.30
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4	1.00
รับจ้างทั่วไป	87	20.90
เกษตรกรรวม ค่าขาย / ธุรกิจส่วนตัว	134	32.20
อื่น ๆ	1	0.20

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวนคน	ร้อยละ
จำนวนเพื่อนสนิท		
ไม่มีเพื่อนสนิท	21	5.00
1-3 คน	133	32.00
4-6 คน	126	30.30
7-9 คน	83	20.00
10-11 คน	22	5.30
มากกว่า 12 คน	31	7.50
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
ค่าเฉลี่ย = 4.40 S.D. = 1.26 Min = 1.00 Max = 9.00		
รายได้		
ไม่มีรายได้	26	6.30
น้อยกว่า 40,000 บาทต่อปี	46	11.10
40,001 – 60,000 บาทต่อปี	100	24.00
60,001 – 80,000 บาทต่อปี	103	24.82
80,001 – 100,000 บาทต่อปี	78	18.80
100,001 – 120,000 บาทต่อปี	28	6.70
120,001 – 140,000 บาทต่อปี	15	3.60
140,001 – 160,000 บาทต่อปี	4	1.00
160,001 – 200,000 บาทต่อปี	7	1.70
มากกว่า 200,001 บาทต่อปี	9	2.20

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ลักษณะข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล	จำนวนคน	ร้อยละ
ตำแหน่งในชุมชน		
ไม่มีตำแหน่งในชุมชน	340	81.70
กำนัน / ผู้ใหญ่บ้าน	2	0.50
สารวัตรกำนัน	2	0.50
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	36	8.70
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน	9	2.20
สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (ส.อบต.)	2	0.50
คณะกรรมการหมู่บ้าน	3	0.70
ผู้นำหรือแกนนำกลุ่มองค์กรในชุมชน	2	0.50
ปราชญ์ชุมชน	14	3.40
อื่น ๆ	6	1.40

ส่วนที่ 2 ระดับทุนชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว

จากการศึกษาทุนชุมชนทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านทุนเศรษฐกิจ ด้านทุนมนุษย์ ด้านทุนวัฒนธรรม ด้านทุนทางสังคมและด้านทุนสิ่งแวดล้อม โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนสระแก้ว พบว่า ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนสระแก้วมีทุนทางสังคมอยู่ในระดับมากเพียงทุนชุมชนเดียว ส่วนทุนชุมชนที่เหลือในระดับปานกลางทั้งหมด ดังตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ระดับทุนชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนสระแก้ว

ระดับทุนชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ทุนชุมชน ด้านเศรษฐกิจ	2.85	0.55	ปานกลาง
ทุนชุมชน ด้านมนุษย์	3.08	0.49	ปานกลาง
ทุนชุมชน ด้านทุนวัฒนธรรม	2.95	0.45	ปานกลาง
ทุนชุมชน ด้านทุนทางสังคม	3.49	0.43	มาก
ทุนชุมชน ด้านทุนสิ่งแวดล้อม	3.40	0.40	ปานกลาง

2.1 ระดับทุนชุมชนด้านเศรษฐกิจ มีข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อคำถาม จากการศึกษพบว่า

โดยภาพรวม ระดับทุนชุมชนด้านเศรษฐกิจ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85 (S.D. = 0.55) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สามารถเข้ากองทุนด้านการเงิน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจ อยู่ใน

ระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามสามารถสร้างรายได้ เพื่อหล่อเลี้ยงครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 รวมไปถึงผู้ตอบแบบสอบถามสร้างรายได้จากอาชีพเสริม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ขณะเดียวกันมีเครื่องในการทำมาหากินเป็นของตนเอง เช่น รถไถ คอมพิวเตอร์ สัตว์ใช้งาน เครื่องจักร เครื่องมือ เป็นต้น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 เป็นต้น ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ระดับทุนชุมชนด้านเศรษฐกิจ (n = 416)

ทุนชุมชนด้านเศรษฐกิจ	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านสามารถเข้าถึงกองทุนด้านการเงิน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนฌาปนกิจ เป็นต้น	17.10 (71)	43.00 (179)	27.60 (115)	5.80 (24)	6.50 (27)	3.58	1.04	มาก
2. ท่านมีเงินออมฉุกเฉิน ไว้สำหรับยามจำเป็น	17.10 (71)	43.00 (179)	27.60 (115)	5.80 (24)	6.50 (27)	3.58	1.04	มาก
8. อาชีพของท่านสามารถสร้างรายได้ เพื่อหล่อเลี้ยงครอบครัว	4.60 (19)	16.10 (67)	55.30 (230)	20.00 (83)	4.10 (17)	2.97	0.84	ปานกลาง
5. ท่านมีทรัพย์สิน ที่เป็น บ้าน ที่ดิน ไร่ นา สวน เป็นต้น	4.60 (19)	16.10 (67)	55.30 (230)	20.00 (83)	4.10 (17)	2.97	0.84	ปานกลาง
3. ท่านสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนของภาครัฐหรือเอกชน	6.00 (25)	18.80 (78)	42.80 (178)	24.30 (101)	8.20 (34)	2.90	0.99	ปานกลาง
9. รายได้ของท่านเพียงพอต่อการดำรงชีพ	2.40 (10)	13.70 (57)	58.10 (244)	22.10 (92)	3.10 (13)	2.90	0.75	ปานกลาง
6. ท่านมีโฉนดที่ดิน เป็นของตนเอง	6.00 (25)	18.80 (78)	42.80 (178)	24.30 (101)	8.20 (34)	2.90	0.99	ปานกลาง
4. ท่านมีสิ่งหาริมทรัพย์ เช่น ทองคำ เครื่องเพชร เครื่องประดับ พระเครื่อง ที่มีมูลค่า	2.40 (10)	13.70 (57)	58.10 (244)	22.10 (92)	3.10 (13)	2.90	0.75	ปานกลาง

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ทุนชุมชนด้านเศรษฐกิจ	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
10. ท่านสามารถสร้างรายได้จากอาชีพเสริม	2.60 (11)	15.60 (65)	52.20 (217)	20.70 (86)	8.90 (37)	2.82	0.87	ปานกลาง
7. ท่านมีเครื่องในการทำมาหากิน เป็นของตนเอง เช่น รถไถ คอมพิวเตอร์ สัตว์ใช้งาน เครื่องจักร เครื่องมือ เป็นต้น	6.30 (26)	20.40 (85)	33.20 (138)	27.60 (115)	12.50 (52)	2.80	1.09	ปานกลาง
รวมทุนชุมชน ด้านเศรษฐกิจ						2.85	0.55	ปานกลาง

2.2 ระดับทุนชุมชนด้านมนุษย์ มีข้อคำถามทั้งหมด 10 ข้อคำถาม จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ระดับทุนชุมชนด้านมนุษย์ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 (S.D. = 0.49) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับศาสนา พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม หรือความเชื่อของชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 รองลงมาผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าตนเองมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.44 ขณะเดียวกันผู้ตอบแบบสอบถามมีความสามารถในการช่วยเหลือผู้อื่นได้ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 รวมไปถึงผู้ตอบแบบสอบถามสามารถขอความช่วยเหลือจากนักธุรกิจในพื้นที่ได้ อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 แต่ขณะที่การขอความช่วยเหลือจากนักการเมืองในท้องถิ่น อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 เป็นต้น ดังตารางที่ 4.4

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 4.4 ระดับทุนชุมชนด้านมนุษย (n = 416)

ทุนชุมชนด้านมนุษย	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านมีความรู้เกี่ยวกับศาสนา พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม หรือความเชื่อของชุมชน	10.30 (43)	42.10 (175)	36.80 (123)	8.20 (34)	2.60 (11)	3.49	0.88	มาก
10. ท่านมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล	11.10 (46)	31.50 (131)	49.30 (205)	7.50 (31)	0.70 (3)	3.44	0.81	มาก
8. ความสามารถของท่านสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้	9.10 (38)	29.80 (124)	45.00 (187)	13.00 (54)	3.10 (13)	3.28	0.91	ปานกลาง
7. ท่านเป็นที่พึ่งของชุมชน	10.10 (42)	28.40 (118)	43.30 (180)	15.60 (65)	2.60 (11)	3.27	0.93	ปานกลาง
9. ท่านได้รับการยกย่องจากเพื่อนว่าท่านเป็นคนดี	7.70 (32)	26.20 (109)	53.16 (221)	10.30 (43)	2.60 (11)	3.25	0.84	ปานกลาง
6. ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากเพื่อนบ้านได้	7.90 (33)	29.30 (124)	43.50 (181)	16.80 (70)	1.90 (8)	3.25	0.89	ปานกลาง
5. ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่รัฐได้	3.80 (16)	18.80 (78)	39.20 (163)	30.50 (127)	7.70 (32)	2.80	0.98	ปานกลาง
3. ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากผู้นำท้องถิ่นได้	6.50 (27)	14.20 (59)	41.30 (172)	26.20 (109)	11.80 (49)	2.77	1.04	ปานกลาง
2. ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากนักธุรกิจในชุมชนได้	4.30 (18)	18.80 (78)	39.90 (166)	21.20 (88)	15.60 (66)	2.74	1.06	ปานกลาง
4. ท่านสามารถขอความช่วยเหลือจากนักการเมืองในท้องถิ่นได้	2.90 (12)	12.50 (52)	31.50 (131)	38.50 (160)	14.70 (61)	2.50	0.84	น้อย
รวมทุนชุมชน ด้านมนุษย						3.08	0.49	ปานกลาง

2.3 ระดับทุนชุมชนด้านทุนวัฒนธรรม มีข้อคำถามทั้งหมด 11 ข้อคำถาม จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ระดับทุนชุมชนด้านทุนวัฒนธรรม ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.95 (S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่สามารถพูดภาษาถิ่นได้ ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.30 รองลงมาพบว่า ในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามมีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62 รวมถึงในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามมีการแต่งการที่เป็นเอกลักษณ์ อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 แต่ขณะที่การมีมโหรีนาฏศิลป์ ภูมิปัน ภาพวาดของชุมชน พบว่ามีอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.24 รวมไปถึงการยอมรับและนับถือสิ่งลี้ลับของคนในชุมชน อยู่ในระดับน้อยเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.22 อีกทั้งการรักษาโรคด้วยหมอคาถา (เป่าเพ็ญ) อยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.08 เป็นต้น ดังตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ระดับทุนชุมชนด้านทุนวัฒนธรรม (n = 416)

ทุนชุมชนด้านทุนวัฒนธรรม	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ชุมชนของท่านพูดภาษาถิ่น	48.80 (203)	35.10 (146)	13.70 (57)	2.40 (10)	0.00 (0)	4.30	0.79	มากที่สุด
3. ชุมชนของท่านมีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์	13.90 (58)	40.90 (170)	39.70 (164)	5.00 (21)	0.70 (3)	3.62	0.81	มาก
2. ชุมชนของท่าน มีการแต่งการที่เป็นเอกลักษณ์	11.10 (46)	38.90 (162)	45.00 (187)	4.60 (19)	0.50 (2)	3.55	0.76	มาก
4. ชุมชนของท่านมีพิธีกรรม ที่มีเฉพาะในชุมชนของท่าน	11.10 (46)	28.80 (120)	44.20 (184)	13.70 (57)	2.20 (9)	3.32	0.92	ปานกลาง
6. ชุมชนของท่านสามารถทำอาหารพื้นถิ่นที่หลากหลาย	12.50 (52)	26.90 (112)	37.70 (157)	20.90 (87)	1.90 (8)	3.27	0.99	ปานกลาง
5. ชุมชนของท่านภูมิใจในหัตถกรรมของตนเอง เช่น จักสาน ผ้าทอ เป็นต้น	8.40 (35)	28.40 (118)	36.50 (152)	20.90 (87)	5.80 (24)	3.12	1.02	ปานกลาง
8. ชุมชนของท่านสามารถบอกเล่าเรื่องเล่าหรือตำนานได้	2.60 (11)	13.00 (54)	24.80 (101)	18.30 (172)	18.30 (76)	2.40	1.01	น้อย
9. ชุมชนของท่านมีการละเล่นเป็นของตนเอง	2.20 (9)	6.07 (28)	27.40 (114)	47.10 (196)	16.60 (69)	2.30	0.90	น้อย

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ทุนชุมชนด้านทุนวัฒนธรรม	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
7. ชุมชนของท่านมีโบราณวัตถุ รูปปั้น ภาพวาด	1.70 (7)	9.60 (40)	24.00 (100)	40.40 (168)	24.30 (101)	2.24	0.98	น้อย
10. ชุมชนของท่านยอมรับและถือสิ่งลึกลับ	2.90 (12)	6.00 (25)	27.20 (119)	38.80 (160)	25.50 (106)	2.22	0.98	น้อย
11. ชุมชนของท่านมี หมอรักษาโรคด้วยคาถา (เป่าเพียง)	1.90 (8)	5.00 (21)	24.30 (101)	37.30 (155)	31.50 (131)	2.08	0.96	น้อย
รวมทุนชุมชน ด้านทุนวัฒนธรรม						2.95	0.45	ปานกลาง

2.4 ระดับทุนชุมชนด้านทุนทางสังคม ข้อคำถามทั้งหมด 12 ข้อคำถาม จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ระดับทุนชุมชนด้านทุนทางสังคม ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49 (S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า เพื่อนบ้านให้ความช่วยเหลือผู้ตอบแบบสอบถาม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 รองลงมาผู้ตอบแบบสอบถามมีความไว้วางใจเพื่อนบ้าน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ขณะที่การยอมรับผู้สูงอายุและเยาวชนในชุมชน อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 แต่ขณะที่การติดต่อขอความช่วยเหลือจากเพื่อนหรือบุคคลในเครือข่ายนอกชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 รวมไปถึงผู้ตอบแบบสอบถามได้รับการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.88 ตลอดจนผู้ตอบแบบสอบถามเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรภายในและภายนอก อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.67 เป็นต้น ดังตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ระดับทุนชุมชนด้านทุนทางสังคม (n = 416)

ทุนชุมชนด้านทุนทางสังคม	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
2. เพื่อนบ้านให้ความช่วยเหลือท่าน	38.90 (161)	32.00 (133)	24.30 (101)	4.30 (18)	0.70 (3)	4.03	0.93	มาก
1. ท่านมีความไว้วางใจเพื่อนบ้าน	35.80 (149)	33.70 (140)	27.90 (116)	2.40 (10)	0.20 (1)	4.02	0.86	มาก
3. การยอมรับผู้สูงอายุและเยาวชนในชุมชน	29.10 (121)	40.40 (168)	22.40 (93)	7.90 (33)	0.20 (1)	3.90	0.91	มาก
5. เครือญาติ ให้ความช่วยเหลือท่านในช่วงที่มีปัญหา	28.60 (119)	31.70 (132)	31.00 (129)	7.00 (29)	1.70 (7)	3.78	0.99	มาก
7. ท่านมีความรักและผูกพันกับชุมชน	18.00 (75)	35.10 (146)	39.40 (164)	7.20 (30)	0.20 (1)	3.63	0.86	มาก
6. ท่านมีการติดต่อสื่อสารกับคนในชุมชน	15.10 (63)	36.30 (151)	35.10 (146)	12.50 (52)	1.00 (4)	3.52	0.92	มาก
12.ท่านได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของชุมชน	11.30 (47)	25.20 (105)	44.50 (185)	14.50 (62)	4.10 (17)	3.24	0.97	ปานกลาง
4. ท่านมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือญาติ	27.20 (113)	47.60 (198)	19.00 (79)	5.30 (22)	1.00 (4)	3.15	1.03	ปานกลาง
11. ท่านเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะของชุมชน	10.66 (44)	25.50 (106)	38.20 (159)	20.20 (84)	5.50 (23)	3.15	1.08	ปานกลาง
8. ท่านติดต่อขอความช่วยเหลือจากเพื่อนหรือบุคคลในเครือข่ายนอกชุมชน	7.00 (29)	26.40 (110)	45.70 (190)	14.90 (62)	6.00 (25)	3.13	0.95	ปานกลาง
9. ท่านได้รับการดูแลจากหน่วยงานภาครัฐในชุมชน	6.70 (28)	19.00 (79)	39.20 (163)	26.20 (109)	8.90 (37)	2.88	1.03	ปานกลาง
10. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กรภายในและภายนอก	6.70 (28)	16.30 (68)	30.50 (127)	30.30 (126)	16.10 (67)	2.67	1.12	ปานกลาง
รวมทุนชุมชน ด้านทุนทางสังคม						3.49	0.43	มาก

2.5 ระดับทุนชุมชนด้านทุนสิ่งแวดล้อม มีข้อคำถามทั้งหมด 14 ข้อคำถาม จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ระดับทุนชุมชนด้านทุนสิ่งแวดล้อม ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 (S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามมีโรงพยาบาล หรือ รพ.สต. ที่มีคุณภาพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ขณะเดียวกันโรงเรียนในชุมชนสามารถเป็นแหล่งเรียนให้กับชุมชน อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 รวมถึงไฟฟ้าในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม เพียงพอและทั่วถึง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 แต่ขณะที่ระบบอินเทอร์เน็ตหรือสัญญาณโทรศัพท์ในชุมชนมีบริการทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ในชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.18 ตลอดจนน้ำประปาในชุมชนมีคุณภาพ อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 และชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.86 เป็นต้น ดังตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ระดับทุนชุมชนด้านทุนสิ่งแวดล้อม (n = 416)

ทุนชุมชนด้านทุนสิ่งแวดล้อม	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
7. โรงพยาบาล หรือ รพ.สต. ในชุมชนท่านมีคุณภาพ	25.00 (104)	41.10 (171)	27.20 (113)	5.30 (22)	1.40 (6)	3.82	0.91	มาก
8. โรงเรียนในชุมชนของท่านเป็นแหล่งเรียนให้กับชุมชน	18.80 (78)	46.20 (192)	29.30 (122)	5.00 (21)	0.70 (3)	3.77	0.83	มาก
2. ไฟฟ้าในชุมชนท่าน เพียงพอและทั่วถึง	21.90 (91)	36.30 (151)	33.70 (140)	7.00 (29)	1.20 (5)	3.70	0.92	มาก
1. ถนนในชุมชนท่าน มีสภาพดีและทั่วถึง	16.60 (69)	39.40 (164)	35.10 (146)	7.90 (33)	1.00 (4)	3.62	0.88	มาก
9. วัดในชุมชนท่านเป็นที่พึ่งและช่วยเหลือชุมชน	17.10 (71)	31.00 (129)	44.00 (183)	7.20 (30)	0.70 (3)	3.56	0.88	มาก
3. สภาพดินในชุมชนท่านมีคุณภาพ	14.40 (60)	34.60 (144)	41.30 (172)	9.10 (38)	0.50 (2)	3.53	0.86	มาก
5. ชุมชนท่านมีพันธุ์พืชที่อุดมสมบูรณ์	12.70 (53)	32.00 (133)	45.00 (187)	9.90 (41)	0.50 (2)	3.46	0.88	มาก
4. สภาพน้ำจากธรรมชาติในชุมชนท่านมีคุณภาพ	12.50 (52)	31.70 (132)	40.60 (169)	12.30 (51)	2.90 (12)	3.38	0.95	ปานกลาง
12. ชุมชนของท่านมีสภาพอากาศที่สะอาดและบริสุทธิ์	8.90 (37)	27.20 (119)	48.60 (202)	14.40 (60)	1.00 (4)	3.28	0.88	ปานกลาง

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ทุนชุมชนด้านทุนสิ่งแวดล้อม	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
14. ชุมชนของท่านมีความสะอาด	7.00 (29)	20.20 (84)	60.10 (250)	12.50 (52)	0.20 (1)	3.21	0.75	ปานกลาง
6. ชุมชนของท่านที่สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	10.60 (44)	26.90 (112)	37.30 (153)	21.20 (88)	4.10 (17)	3.18	1.01	ปานกลาง
10. ระบบอินเทอร์เน็ตหรือสัญญาณโทรศัพท์ในชุมชนท่านมีบริการทั่วถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ในชุมชน	12.00 (50)	19.70 (82)	44.70 (186)	22.40 (93)	1.20 (5)	3.18	0.95	ปานกลาง
13. น้ำประปาในชุมชนของท่านมีคุณภาพ	5.90 (23)	17.10 (71)	51.60 (216)	22.16 (92)	3.40 (14)	2.99	0.85	ปานกลาง
11. ชุมชนของท่านมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน	6.00 (25)	19.20 (80)	38.20 (159)	28.10 (117)	8.40 (35)	2.86	1.01	ปานกลาง
รวมทุนชุมชน ด้านทุนสิ่งแวดล้อม						3.40	0.40	ปานกลาง

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับทุนชุมชนที่ยังดำรงอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนพบว่า ทุนทางด้านเศรษฐกิจ ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าทุนทางด้านเศรษฐกิจที่ยังดำรงอยู่สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ทุนทางเศรษฐกิจ ผลจากการวิเคราะห์สามารถแยกประเด็นออกมาได้ 4 ประเด็นดังนี้

1. ประเด็นของการออม โดยที่การออมของชุมชนจะอยู่ในรูปแบบของกองทุนที่มีการดำเนินการร่วมกันโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งจะมีกองทุนออมเงินวันละ 1 บาท กองทุนหมู่บ้าน กองทุนเงินล้าน กองทุนฌาปนกิจ โดยที่กองทุนที่ยังดำรงอยู่จะแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ กองทุนที่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐและกองทุนที่ไม่ได้รับการรับรองจากหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนรายได้ของชุมชนส่วนหนึ่งได้รับจากสวัสดิการที่รัฐบาลมอบให้โดยเฉพาะผู้สูงอายุจะได้รับเบี้ยยังชีพตามนโยบายที่กำหนดโดยกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“เรามีกองทุนหลายแบบ ทั้งกองทุนออมเงินวันละบาท ที่ทุกคนในหมู่บ้านร่วมกันออม เพื่อเป็นเงินสำรองในยามฉุกเฉินของพวกเรา แล้วก็ยังมีกองทุนฌาปนกิจ ที่ไว้ช่วยเหลือครอบครัวเมื่อคนในบ้านตายไป” (เพศหญิง อายุ 58 ปี)

“อบต. กับเทศบาลเค้าก็มาสนับสนุน ทำให้เรามีเงินทุนในการพัฒนาบ้านเราคนเดียว คนแก่อีกยังได้รับเบี้ยยังชีพจากรัฐบาล เอามาแบ่งเบาภาระในครัวเรือนได้ด้วย” (เพศหญิง อายุ 49 ปี)

2. ประเด็นของหนี้สิน โดยชุมชนมีเป้าหมายในการกู้ยืมหนี้สินเพื่อการลงทุนทั้งทางด้านการเกษตรและการประกอบอาชีพอื่น ๆ ในชุมชนซึ่งจะมีการกู้ยืมอยู่ 2 ระบบ คือ การกู้ยืมเงินผ่านสถาบันทางการเงินของธนาคารเอกชนและธนาคารภาครัฐ ในส่วนของการกู้ยืมเงินในระบบจะเป็นการกู้ของประชาชนที่มีโฉนดที่ดินเป็นของตนเอง ขณะเดียวกันการกู้เงินนอกระบบจะเป็นการกู้ของประชาชนที่ไม่มีโฉนดที่ดินเป็นของตนเอง ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า

“คนบ้านเรากู้เค้ากู้เงินเอามาลงทุนในการปลูกอ้อย ปลูกมัน หรือหรือเอามาเป็นต้นทุนในการซื้อของมาขายพวกร้านค้า ร้านของชำ” (เพศหญิง อายุ 53 ปี)

“คนที่เค้ามีโฉนดที่ดินก็เอาไปกู้เงินจากธนาคารได้ แต่คนที่ไม่มีก็ต้องพึ่งพาเงินกู้นอกระบบ ซึ่งมีดอกเบี้ยที่สูงกว่าเยอะแต่จะทำอย่างไรได้... ก็คนมันไม่มีอะนะ” (เพศชาย อายุ 55 ปี)

3. ประเด็นการถือครองที่ดินในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษจะประกอบไปด้วย 4 ประเภท คือ ที่ดินที่เป็นโฉนด ที่ดินที่เป็นสปก. ที่ดินที่เป็น พทบ. 5 ที่ดินที่เป็น สคก. ซึ่งเป็นที่ดินรัฐจัดสรรให้กับประชาชนในพื้นที่ชายแดน โดยโฉนดที่ดินสมาชิกในชุมชนใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตรและเตรียมที่ดินสำหรับการจำหน่ายรวมถึงการให้เช่า จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“บ้านเรามีโฉนดหลายแบบส่วนใหญ่จะเป็น สปก. พทบ. 5 และ สคก. ที่รัฐเค้าให้กับพวกเราตั้งแต่สมัย ปู่ ย่า ตา ยายแล้ว โฉนดที่เป็นของตัวเองก็มี แต่มันก็น้อย” (เพศชาย อายุ 55 ปี)

“พวกเราใช้ที่ดินที่มี ทำข้าว ทำอ้อย ทำข้าวโพดไปขายที่โรงงานกับโรงสี แต่ก็มีบางบ้านที่ซื้อที่ดินไว้เก็งกำไร หรือให้เช่าส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนมีตังถึงจะทำได้” (เพศชาย อายุ 55 ปี)

4. ประเด็นด้านอาชีพของคนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษส่วนใหญ่จะมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ประกอบด้วย การปลูกอ้อย การทำนา การปลูกมัน และการปลูกข้าวโพด อีกทั้งมีการขายแรงงานสำหรับคนไทยที่ออกไปทำงานในประเทศกัมพูชา รวมไปถึงมีแรงงานภาคเกษตรกรรมที่มีคนกัมพูชาเข้ามารับจ้างและเป็นการสำคัญในการขับเคลื่อนการเกษตรของไทย โดยที่แรงงานไทยที่ข้ามไปทำงานในฝั่งกัมพูชาจะไปทำงานเกี่ยวกับงานด้านบริการคาสีโนและระบบออนไลน์ของประเทศกัมพูชา ตลอดจนมีแรงงานบางส่วนที่ทำงานอยู่ในพื้นที่โรงงานอุตสาหกรรมและประกอบ

ธุรกิจส่วนตัวร้านอาหารไทย อาหารเวียดนาม และร้านอาหารอีสาน รวมไปถึงมีการประกอบอาชีพ หัตถกรรม ทั้งการทอเสื่อจำหน่าย การสานกระเป๋าสานพลาสติก การผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ที่มีการจำหน่าย ทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ ขณะที่ยกย่องตัวอย่างให้เห็นว่า

“อาชีพหลักของคนบ้านเราก็คือเกษตร ทำกันตั้งแต่รุ่นพ่อ รุ่นแม่เราแล้ว ทั้งการปลูก อ้อย ทำนา ปลูกมัน หรือปลูกข้าวโพด ราคาสูงบ้างต่ำบ้างก็พออยู่กันได้” (เพศชาย อายุ 55 ปี)

“ช่วงนี้ได้ก๊วยรุ่นบ้านเราก็ดำเนินไปทำงานที่ฝั่งกัมพูชาเยอะ เห็นมาแล้วให้ฟังว่าไปทำ เกี่ยวกับคาสีโนแล้วก็พวกออนไลน์ เงินก็ดีนะ เดินทางสะดวกไปเช้ากลับเย็น เค้าไม่ค่อยอยู่บ้านกัน แล้วเดี๋ยวนี้” (เพศชาย อายุ 45 ปี)

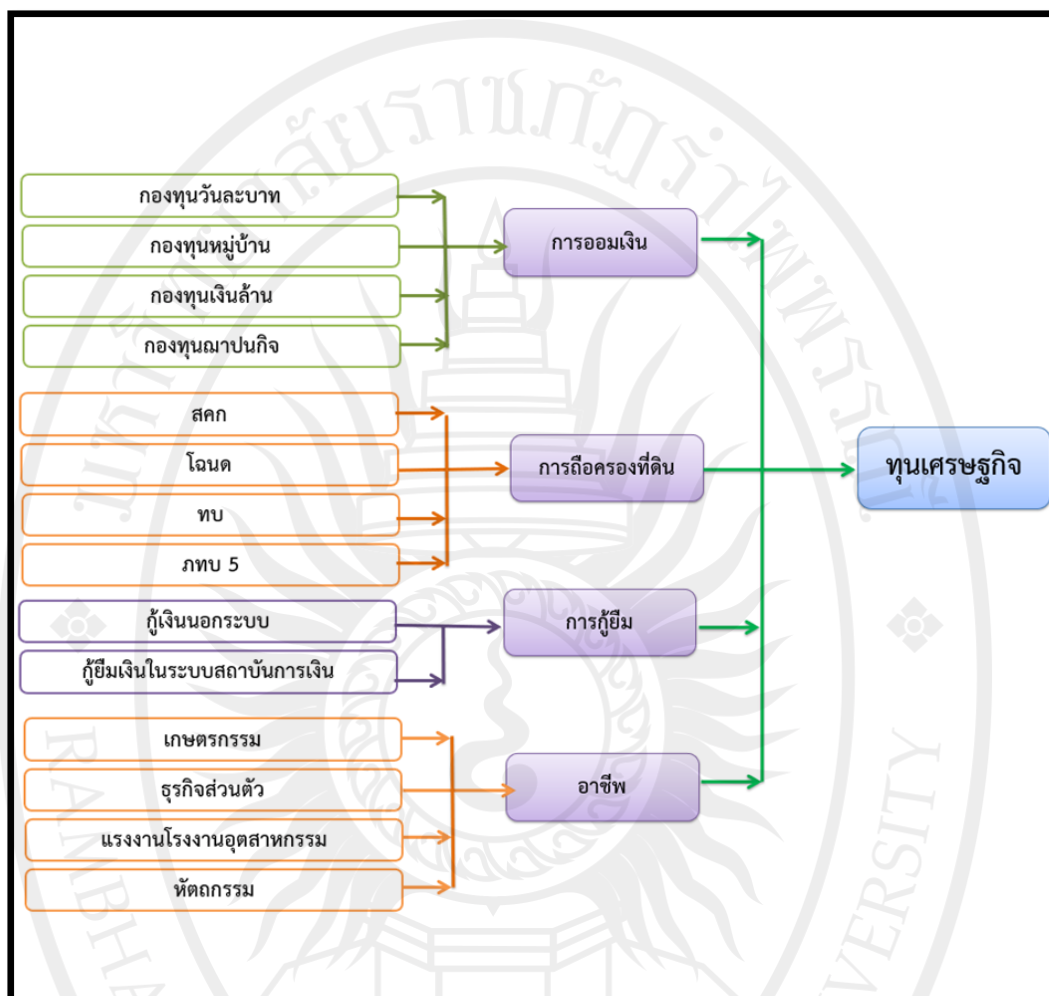
“แรงงานที่จะมาช่วยทำนา ทำอ้อยของบ้านเราก็ดูหายาก ต้องไปหาให้แรงงานกัมพูชามา ช่วยทำ ค่าแรงก็แพงวันละ 500 บาทเลย ถ้าเราไม่จ้างเค้าเราก็คงทำไม่ได้ ทำไม่ไหว” (เพศหญิง อายุ 43 ปี)

“ร้านอาหารบ้านเราก็มียะเยอะ มีหลายสัญชาติ ทั้งไทย เวียดนามแล้วก็อีสาน อร่อยหลาย ร้านเลยเพราะคนทำมาจากอีสานกับเวียดนาม เราจะได้รสชาติของต้นตำรับจริง ๆ” (เพศหญิง อายุ 38 ปี)

“งานหัตถกรรมจักสานบ้านเราก็ดังนะ ทางจังหวัดเค้าชอบมารับทอเสื่อ สานกระเป๋ และทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ ไปขายในจังหวัดเวลามีงาน ได้ยินว่าเคยเอาไปขายที่เมืองทองธานี กรุงเทพฯ ด้วย” (เพศหญิง อายุ 43 ปี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.1 องค์ประกอบรายประเด็น ทุนทางเศรษฐกิจ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับทุนชุมชนที่ยังดำรงอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนพบว่า ทุนมนุษย์ ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าทุนมนุษย์ที่ยังดำรงอยู่สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ทุนมนุษย์ ผลจากการวิเคราะห์สามารถแยกประเด็นออกมาได้ 4 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นผู้นำในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ผู้นำ 2 รูปแบบ คือ ผู้นำที่เป็นทางการ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หน่วยงานราชการ นายก อบต. นายกเทศบาล และผู้นำของภาครัฐที่มีบทบาทและหน้าที่ในการแก้ปัญหา รวมถึงพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนผู้นำทางธรรมชาติของชุมชนที่จะเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้ปัญหาของชุมชนได้รับการแก้ไข กลุ่มตัวอย่างในเขตเศรษฐกิจพิเศษกล่าวว่า

“ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายก อบต. และนายกเทศบาล เค้าย่ทำงานดี มีอะไรก็มาบอก
คุยกันตลอด ล่าสุดก็เอาเมล็ดผักมาให้ที่บ้าน มีปัญหาอะไรก็แจ้งได้ ไฟดับ รถชน วยรุ่นตีกันเค้าย่มา
ช่วยจัดการให้” (เพศหญิง อายุ 33 ปี)

“นายกเค้าย่ชอบมีโครงการมาให้พวกเราทำ ให้ไปอบรมเรื่องนั้นเรื่องนี้ ส่วนใหญ่จะเป็น
เรื่องอาชีพ ที่เคยไปจะเป็นการเลี้ยงจิ้งหรีดกับทำไม้กวาด มันก็ดีนะเป็นความรู้ติดตัวเผื่อว่าง ๆ จะ
เลี้ยงจิ้งหรีดขายได้” (เพศชาย อายุ 35 ปี)

“เวลาที่ชุมชนเรามีกงานก็จะมีลุงสละ ที่คอยมาบอกกล่าวให้พวกเราไปร่วมด้วยช่วยกัน
ลุงแกเป็นมัคนายก เวลาบอกอะไรใครเค้าย่จะฟังเพราะเกรงใจแก บ้านเค้าย่ปลูกสมุนไพรด้วยใครอยาก
ได้ก็ไปขอ แกไม่หวงหรอก” (เพศหญิง อายุ 48 ปี)

2. ประเด็นปราชญ์ชุมชน เป็นผู้มีองค์ความรู้และได้รับการยอมรับจากสมาชิกชุมชน
ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน ประกอบด้วย ปราชญ์ชุมชนด้านเกษตรกรรมที่เป็นผู้ที่มี
องค์ความรู้ในเรื่องการทำเกษตรผสมผสาน การปลูกสมุนไพรและการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร
รวมถึงองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ โดยที่ชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน
จังหวัดสระแก้ว สามารถสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับบุคคลที่สนใจทางด้านการเกษตร ขณะเดียวกัน
ปราชญ์ชุมชนที่มีความรู้ด้านพิธีกรรมและศาสนาภายในชุมชนจะมีผู้นำด้านพิธีกรรมที่มีความชำนาญ
เกี่ยวกับขั้นตอนพิธีกรรมทางด้านศาสนา อาทิ มัคนายกและหมอทำขวัญ ในส่วนของปราชญ์ชุมชนผู้ที่มี
องค์ความรู้ทางด้านหัตถกรรมที่นำเอาภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาสร้างเป็นอาชีพและเกิดรายได้
ประกอบด้วย องค์ความรู้ทางด้านการถักทอไม้กวาดดอกหญ้า การทอเสื่อกก การผลิตกระเป๋
จักสานและการทอผ้าไหม ขณะที่ปราชญ์ชุมชนที่มีองค์ความรู้ทางด้านความเชื่อเป็นผู้ที่สามารถสร้าง
ความสบายใจให้กับชุมชน ประกอบด้วย หมอดู ตำหนักรางทรงและหมอนวด ขณะเดียวกันจาก
คำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า

“ถ้าพูดถึงการเกษตรในชุมชนต้องพูดถึงลุงสละเพราะเค้าย่เก่งเรื่องการทำเกษตร
ผสมผสาน บ้านเค้าย่ปลูกทุกอย่างที่กิน กินทุกอย่างที่ปลูก ทั้งพืชผักและสมุนไพร ปลูกแบบไม่ใส่
สารเคมีปลอดภัยหายห่วงเลย มีหน่วยงานชอบมาดูงานบ้านเค้าย่บ่อย ๆ” (เพศหญิง อายุ 65 ปี)

“เรื่องงานพิธี งานทำขวัญในหมู่บ้านต้องยกให้ลุงสมาน งานบวชงานแต่งงานต้องยกให้
ลุงสมานเลย เพราะเค้าย่เรียนรู้มาจากเจ้าอาวาสคนเก่า” (เพศหญิง อายุ 57 ปี)

“ป้าสุทัศน์ เค้าย่เก่งเรื่องการถักไม้กวาดดอกหญ้า การทอเสื่อกกและการทอผ้าไหม
หน่วยงานต่าง ๆ เค้าย่ให้ป้าสุทัศน์ไปเป็นวิทยากร แล้วป้าเค้าย่ก็ใจดีด้วยช่วยเหลืองานในชุมชน
ทุกอย่าง ใคร ๆ ก็รักแก” (เพศหญิง อายุ 51 ปี)

“ตำหนักเจ้าแม่ที่นี่ ท่านดูดวงแม่นมาก ใครจะไปสอบอะไรมาถามท่านก่อนแล้ว ไปสอบไม่มีพลาดแน่” (เพศหญิง อายุ 38 ปี)

3. ประเด็นระบบเครือข่ายภายในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว จะมีกลุ่มคนที่มีลักษณะเฉพาะทางด้านภูมิศาสตร์ เชื้อชาติและวิถีชีวิต ประกอบด้วย คนที่อพยพมาจากจังหวัดโคราชหรือจังหวัดนครราชสีมา และเป็นกลุ่มคนชนเผ่าญ้อ รวมไปถึงกลุ่มคนที่อพยพมาจากประเทศกัมพูชา ซึ่งทั้งหมดจะอยู่ร่วมกับคนไทยในพื้นที่ โดยบุคคลทั้งหมดจะมีความผูกพันและความสามัคคีโดยอยู่ในลักษณะของครอบครัวที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“คนบ้านเราพื้นเพจริง ๆ ส่วนใหญ่อพยพมาจากจังหวัดนครราชสีมา แล้วก็มาชนเผ่าญ้ออยู่ด้วย แล้วแน่นอนว่าบ้านเราติดกับประเทศกัมพูชา คนบ้านเราก็มีเชื้อสายไทยกัมพูชาอยู่ด้วย แต่ละหมู่บ้านก็มีความเหมือนที่แตกต่าง ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อหรือพิธีกรรม” (เพศหญิง อายุ 66 ปี)

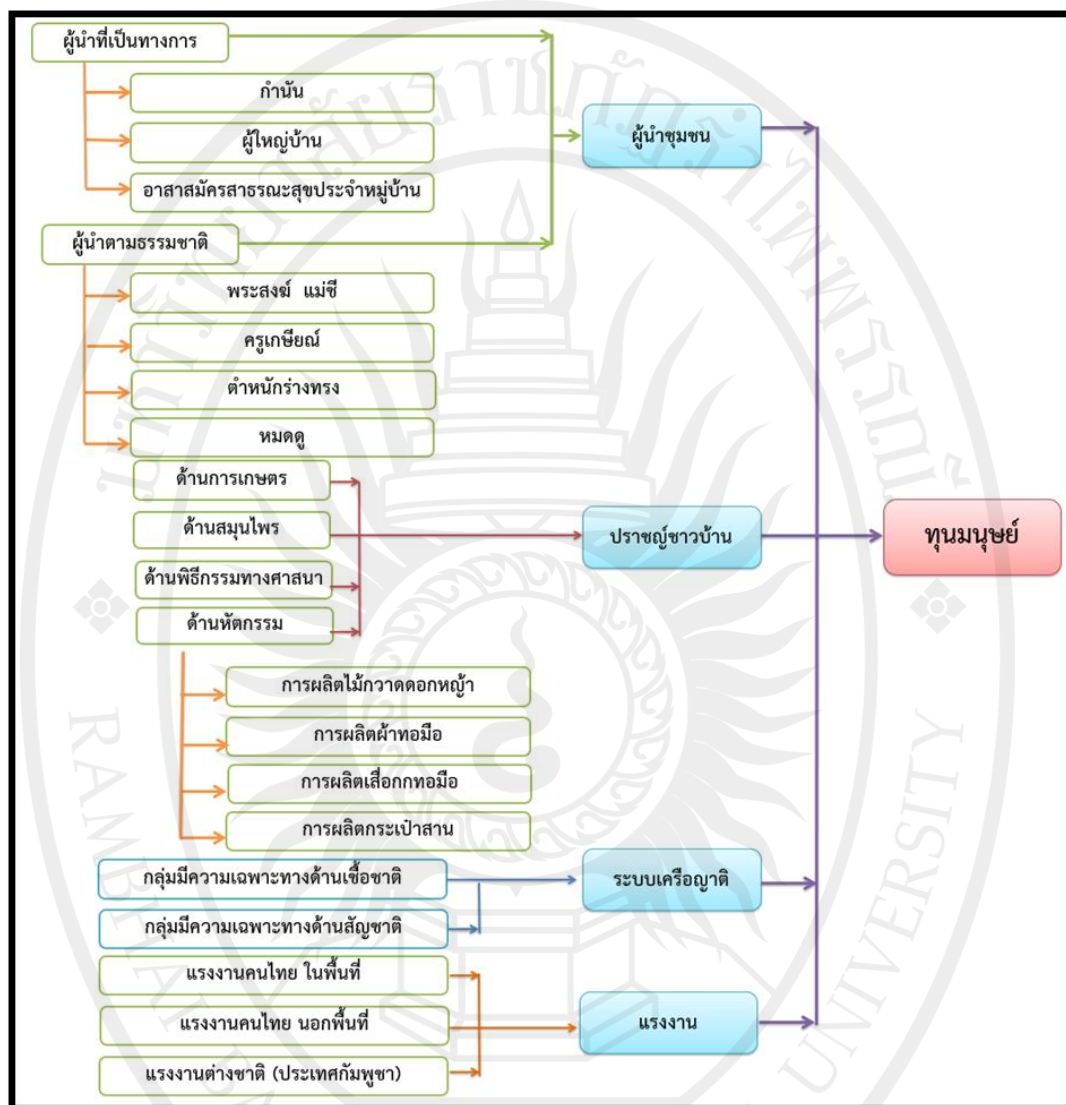
“พวกเราอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขช่วยเหลือกันทุกครั้งที่มีโอกาส ไม่เคยทะเลาะกันแบบรุนแรง มีงานมีกิจกรรมบ้างเป็นเรื่องธรรมดา เวลาว่างมีงานบุญยังสนุกคนไทย คนกัมพูชาจะมาเล่นกันแบบลืมเชื้อชาติเลย” (เพศหญิง อายุ 58 ปี)

4. ประเด็นแรงงาน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนคือแรงงานที่เป็นคนไทยและแรงงานที่เป็นคนกัมพูชา ซึ่งแรงงานทั้งสองประเทศต่างมีความสำคัญและสามารถสร้างการเติบโตให้กับชุมชนได้ โดยกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่เราส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานคนไทย ส่วนแรงงานในภาคเกษตรจะเป็นแรงงานที่มาจากกัมพูชา ถ้าขาดฝ่ายไหนไปบ้านเราคงแย่ เงินคงไม่มีงานคงไม่ได้” (เพศหญิง อายุ 51 ปี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.2 องค์ประกอบรายประเด็น ทุนมนุษย์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับทุนชุมชนที่ยังดำรงอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนพบว่าทุนทางวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าทุนทางวัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ในมิติของทุนทางวัฒนธรรม ผลจากการวิเคราะห์สามารถแยกประเด็นออกมาได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นด้านภาษาที่หลากหลาย อาทิเช่น ภาษาญ้อ ภาษาโคราช ภาษากลาง ภาษากัมพูชา ภาษาอีสาน และภาษาเวียดนาม อันเนื่องมาจากคนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน

จังหวัดสระแก้ว เป็นคนที่อพยพมาจากพื้นที่อื่นและมารวมตัวกันในจังหวัดสระแก้ว จึงส่งผลทำให้มีความหลากหลายทางด้านของภาษาและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างลงตัว จากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า

“บ้านเราพูดกันหลายภาษาทั้งภาษาญ้อ ภาษาโคราช ภาษากลาง ภาษากัมพูชา ภาษาอีสาน และภาษาเวียดนาม แต่ก็ไม่ใช่ปัญหาเพื่อส่วนใหญ่เราจะเข้าใจในคำศัพท์เฉพาะ เพราะเราเคยได้ยินคำนั้น ๆ มาตั้งแต่เกิด” (เพศชาย อายุ 43 ปี)

2. ประเด็นกิจกรรม ประเพณีในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีประเพณีที่หลากหลายประกอบด้วย ประเพณีแห่ปราสาทผึ้ง ประเพณีข้าวประดับดิน ประเพณีสงกรานต์ 2 แผ่นดินที่จะมีมหรสพ มีการแสดงและมีดนตรี ที่คน 2 ประเทศทั้งประเทศไทยและประเทศกัมพูชาจะเข้ามามีส่วนร่วมในประเพณีดังกล่าว รวมไปถึงประเพณีแซนโดนตา โดยที่ประเพณีทั้งหมดจะมีการขับเคลื่อนโดยชุมชนท้องถิ่นภาคเอกชนและภาครัฐของทั้งสองประเทศที่ร่วมมือกันในการขับเคลื่อนและสืบสานประเพณีดังกล่าว โดยกลุ่มตัวอย่างในเขตเศรษฐกิจพิเศษกล่าวว่า

“ความสุขและความสนุกของบ้านเราคือการที่ได้ทำกิจกรรมกับญาติพี่น้องในชุมชน เพราะมันคือสีสันของชีวิต” (เพศหญิง อายุ 42 ปี)

“ในทุกปีบ้านเราจะต้องไปร่วมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งที่สวยงาม คนแต่ละหมู่บ้านจะแข่งกันทำปราสาทผึ้งและตกแต่งด้วยรวงข้าวที่บ้านของเราได้ปลูกกันเอง ของหมู่บ้านสวยที่สุดจะได้รางวัลเป็นขนมและของรางวัลที่ทุกหมู่บ้านร่วมกันบริจาค” (เพศหญิง อายุ 38 ปี)

“ทุกคนในชุมชนจะรอเข้าร่วมประเพณีสงกรานต์สองแผ่นดิน ทุกคนแก่ ทั้งเด็กจะร่วมเล่นน้ำสงกรานต์ มันคือการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา และคนในชุมชน” (เพศหญิง อายุ 49 ปี)

“บรรพบุรุษของเราเค้าจะรอกินเครื่องเล่นที่ลูกหลานส่งไปให้ที่จะต้องฆ่าวัว กินควาย ในช่วงประเพณีแซนโดนตาของทุกปี ถ้าไม่ทำบรรพบุรุษของเราเค้าจะรอ และเราก็จะรู้สึกผิดถ้าไม่ทำตามประเพณี” (เพศหญิง อายุ 43 ปี)

3. ประเด็นพิธีกรรม วัฒนธรรมด้านพิธีกรรมศาสนา ความเชื่อ โบราณวัตถุและโบราณสถาน ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีพิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ การเจิมรด การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ พิธีบวชนาคแต่งงานและอาบนํ้ามนต์ โดยที่พิธีกรรมเหล่านี้จะสร้างความสบายใจและลดความทุกข์ให้กับสมาชิกในชุมชนได้ในระดับหนึ่ง รวมไปถึงโบราณวัตถุและโบราณสถาน ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีวัดที่ได้รับอิทธิพลมาจากศิลปะของกัมพูชาที่มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งเป็นวัดแห่งเดียวของจังหวัดสระแก้ว

ที่เลียนแบบศิลปะเขมร รวมไปถึงมีปราสาทหินที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีโรคยาที่สามารถพัฒนา และต่อยอดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า

“เวลาที่เรารู้สึกไม่ดี หรือเกิดปัญหาทำงานติดขัด เราจะไปสะเดาะเคราะห์ กับ อาบน้ำมนต์ที่วัด หลวงพ่อท่านจะทำให้เรารู้สึกสบายใจขึ้น” (เพศหญิง อายุ 38 ปี)

“ชุมชนของเรามีโบราณสถานและโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่า ทั้งวัดที่ได้รับอิทธิพลจาก ศิลปะเขมรที่สวยงาม มีปราสาทหินโบราณในพื้นที่ และโรคยาที่พ่อแม่ บอกว่าเป็นโรงพยาบาลเก่า ตั้งแต่สมัยโบราณเลย” (เพศหญิง อายุ 46 ปี)

4. ประเด็นด้านอาหารและการแต่งกาย โดยในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัด สระแก้ว เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ซึ่งทั้งหมดนั้นสามารถสะท้อนได้จาก วัฒนธรรมด้านการรับประทานอาหารที่เป็นการผสมผสานระหว่างประเทศไทย ประเทศกัมพูชาและ ประเทศเวียดนามที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว ขณะที่วิถีชีวิตก็ได้มีการบูรณาการกันได้อย่างดี ซึ่งสามารถสะท้อนได้จากการแต่งกายด้วยผ้าทอมือที่มีการออกแบบลวดลายให้เหมาะสมกับบริบท ของชุมชน ซึ่งเป็นการสื่อสารให้กับสังคมภายนอกเห็นว่าในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัด สระแก้ว เป็นการอยู่ร่วมกันในรูปแบบพหุวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“เรากินอยู่กันง่าย ๆ ตามวิถีชีวิตบ้านเรามีอาหารหลากหลาย ทั้งอาหารไทย กัมพูชา และเวียดนาม ตามกลุ่มที่อยู่อาศัยกัน แต่ก็นำมาแบ่งกันอยู่บ่อย ๆ” (เพศหญิง อายุ 57 ปี)

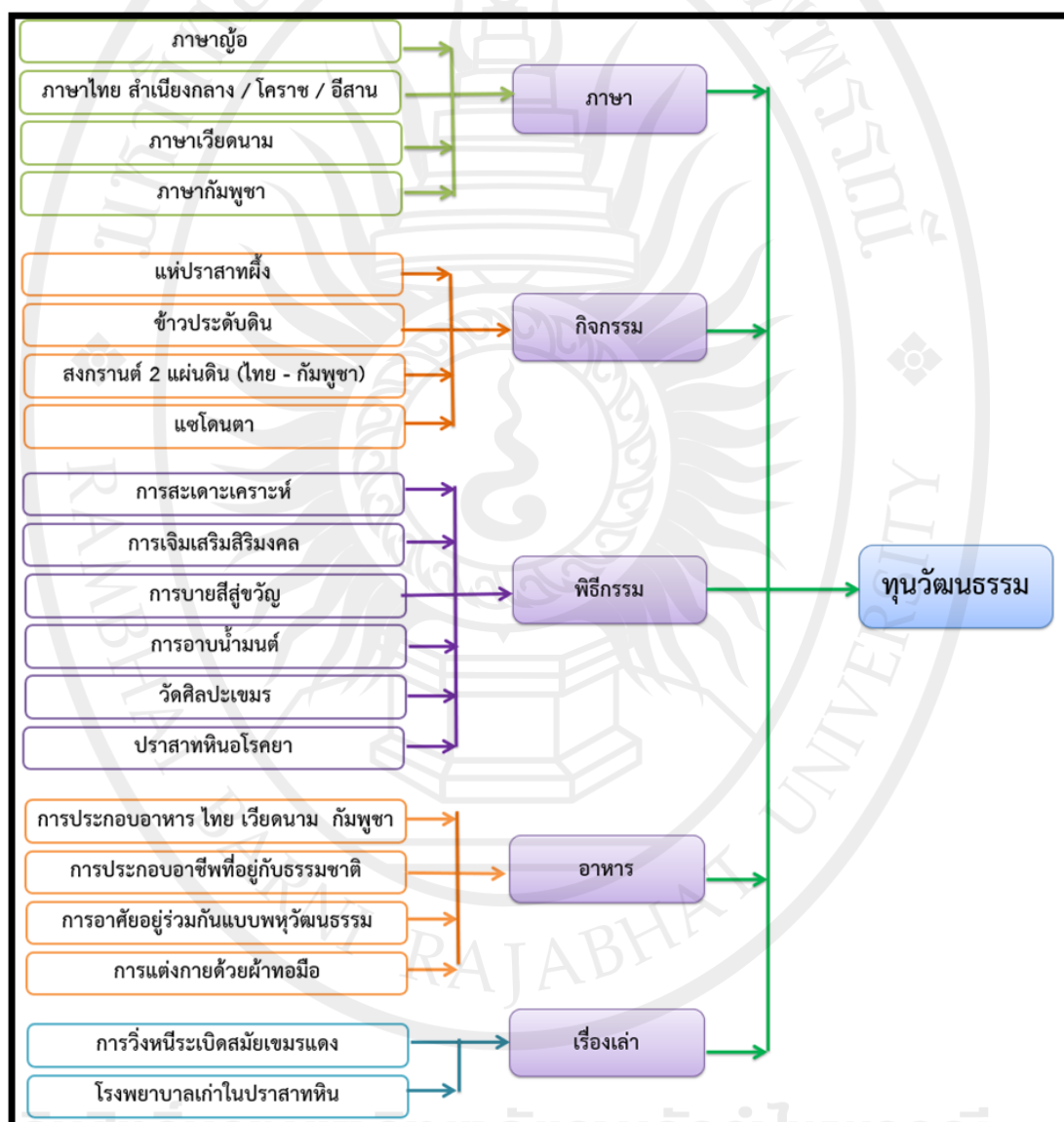
“เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของบ้านเรา ก็คล้าย ๆ กัน แต่ช่วงงานบุญหรืองานสำคัญ ในชุมชนพวกเราก็จะใส่เสื้อผ้าทอมือที่มีลวดลายเป็นของตัวเอง ทั้งของไทย ของกัมพูชา และของ เวียดนาม มีความสวยไม่เหมือนกันจริง ๆ” (เพศหญิง อายุ 48 ปี)

5. ประเด็นเรื่องเล่า ที่สามารถร้อยเรียงเรื่องราวหรือเรื่องเล่าและตำนานของพื้นที่ อาทิ เรื่องเล่าการวิ่งหนีระเบิดสมัยเขมรแดงที่มีความขัดแย้งกันในอดีต ทำให้เกิดการเสียชีวิตและเกิด ผู้พิการ รวมไปถึงปัญหาภายในของประเทศกัมพูชาที่ส่งผลกระทบถึงประเทศไทยในอดีตและมี เรื่องเล่าถึงปราสาทหินที่เป็นโรงพยาบาลเก่าในการรักษาผู้คนในสมัยก่อน ขณะเดียวกันจาก คำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า

“ตอนเด็ก ๆ พ่อกับแม่เล่าให้ฟังว่า พ่อกับแม่เคยวิ่งหนีระเบิดในสมัยเขมรแดงสู้รบกัน ระเบิดลอยข้ามหัวไปมา ทั้งกลัว ทั้งตื่นเต้น เข้าไปหลบในหลุมหลบภัย ตอนนั้นหลุมนั้นก็ยังมีอยู่และเป็น ที่วิ่งเล่นของเด็ก ๆ ไปแล้ว” (เพศหญิง อายุ 38 ปี)

“ปราสาทหินโบราณที่เป็นโรงพยาบาลเก่าในสมัยโบราณ เป็นเรื่องพ่อแม่ฟังมาจากปู่ ย่า ตา ยาย อีกทั้งเค้าเล่ากันว่าที่นี่เป็นที่รักษาผู้ป่วยและทหารบาดเจ็บจากการสู้รบ และมีความสวยงามแข็งแรงเพราะทำมาจากหินขนาดใหญ่ ตอนนี้มีเจ้าหน้าที่เข้าไปคอยดูแลรักษาอยู่ตลอด” (เพศหญิง อายุ 61 ปี)

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.3 องค์ประกอบรายประเด็น ทุนวัฒนธรรม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับทุนชุมชนที่ยังดำรงอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ทุนทางสังคม ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าทุนทางสังคมที่ยังดำรงอยู่สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ในมิติของทุนทางสังคม ผลจากการวิเคราะห์สามารถแยกประเด็นออกมาได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นด้านเครือข่ายภาครัฐและขับเคลื่อนชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล ที่มีโครงการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น รวมไปถึงรวบรวมข้อมูลที่สำคัญของชุมชน อีกทั้งกลุ่มของทหารและตำรวจตระเวนชายแดนของประเทศไทย และทหารตำรวจชายแดนของประเทศกัมพูชา ที่ทำหน้าที่ดูแลความสงบและเรียบร้อยของทั้งสองประเทศ รวมไปถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ที่เข้ามาร่วมดูแลและจัดระเบียบตลาดโรงเกลือที่เป็นตลาดที่สำคัญของจังหวัดสระแก้ว ขณะที่โรงเรียน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มีการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ และที่สำคัญกรมป่าไม้ที่สนับสนุนพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษในส่วนใหญ่ โดยที่หน่วยงานภาครัฐทั้งหมดจะมีการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งจัดเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญประเภทหนึ่งของชุมชน จากคำให้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า

“องค์การบริหารส่วนตำบลกับเทศบาลเค้าจะมาสำรวจปัญหาทุกปี แล้วก็เรียกประชุมเกี่ยวกับโครงการที่ชาวบ้านอยากทำ พอแจ้งไปส่วนใหญ่ก็ได้เนะ พวกฝึกออาชีพร ทำถนน ขอไฟฟ้า ” (เพศชาย อายุ 40 ปี)

“ทุกวันจะมีกองกำลังทหารและตำรวจตระเวนชายแดนของไทยและกัมพูชา คอยขับรถดูแลความเรียบร้อยของพื้นที่ แล้วก็มีความเป็นระยะๆ เพื่อป้องกันความมั่นคงของบ้านเรา อยู่ที่นี่รับรองปลอดภัย” (เพศชาย อายุ 58 ปี)

“อบจ. เค้าเข้ามาดูแลและจัดระเบียบตลาดโรงเกลือ พวกเราไม่ได้ดูแลกันเองหรอก ” (เพศชาย อายุ 44 ปี)

“โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลมีหมอที่คอยดูแลพวกเราเป็นอย่างดี ยิ่งตอนมีถนนตัดผ่านและมีทางแยกไฟแดงใหม่ ๆ ชาวบ้านงกับไฟแดงทำให้รถชนกันบ่อย หมอนี้ทำงานหนักเลย ” (เพศหญิง อายุ 43 ปี)

“บ้านเราเป็นพื้นที่รัฐจัดสรร ที่จะมีหน่วยของกรมป่าไม้สนับสนุนและดูแลพื้นที่อยู่อาศัยของพวกเรา มีกิจกรรมต่าง ๆ ให้ทำด้วย” (เพศชาย อายุ 38 ปี)

2. ประเด็นด้านเครือข่ายภาคเอกชน ภายนอกชุมชน พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีเครือข่ายแรงงานที่เป็นคนไทยในประเทศกัมพูชาและมีเครือข่ายแรงงานที่เป็นคนกัมพูชาในประเทศไทย ที่จะมีการแลกเปลี่ยนแรงงาน แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและแลกเปลี่ยนในเรื่องของระบบเศรษฐกิจ รวมไปถึงในพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมที่จะสร้างงานสร้างอาชีพและมีการจ้างงานให้เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยที่โรงงานอุตสาหกรรมในปัจจุบัน ประกอบด้วย โรงงานอะไหล่แอร์ของประเทศญี่ปุ่น โรงงานผลิตน้ำตาล โรงงานผลิตขนม ซึ่งโรงงานที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่จะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนงบประมาณและสิ่งของต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมสาธารณะของชุมชน ตลอดจนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เป็นพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสัญจรผ่านไปมาอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากที่ตั้งของพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เป็นรอยต่อระหว่างประเทศไทยและเป็นพื้นที่ติดต่อกับประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นพื้นที่ประจพรมแดนของทั้ง 2 ประเทศ กลุ่มตัวอย่างในเขตเศรษฐกิจพิเศษกล่าวว่า

“เวลาใครจะไปทำงานที่กัมพูชา หรือคนกัมพูชาจะมาทำงานบ้านเรา ก็จะเข้าร่วมเครือข่ายแรงงานมีไว้แลกเปลี่ยนแรงงานโดยเฉพาะ” (เพศหญิง อายุ 58 ปี)

“ตอนนี้บ้านของเรามีโรงงานอะไหล่แอร์ โรงงานผลิตน้ำตาล และโรงงานผลิตขนม มันทำให้คนในชุมชนมีงาน มีเงิน ไม่ต้องออกนอกพื้นที่ไปไกล” (เพศชาย อายุ 52 ปี)

“เวลาชุมชนมีกิจกรรมอะไร โรงงานเค้าก็เอาของมาช่วยงานทั้งขนม หรือบางทีก็ให้เงินมาช่วยงาน” (เพศหญิง อายุ 59 ปี)

3. ประเด็นด้านความสัมพันธ์ภายในชุมชน จะอยู่ในรูปแบบของเครือญาติ ซึ่งการดำรงชีวิตจะอยู่กันแบบญาติพี่น้อง แบบกลุ่มที่มีความเฉพาะทางเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดี ซึ่งคนในพื้นที่ของประเทศไทยส่วนใหญ่จะมีเชื้อสายกัมพูชา ซึ่งความสัมพันธ์ของคนในชุมชนจะมีประสบการณ์ร่วมกัน ผ่านเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษและมีลักษณะความเป็นครอบครัวใหญ่ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า

“คนในชุมชนบ้านเราอยู่กันแบบพี่แบบน้อง มีอะไรก็บอกกันได้ เวลาไม่อยู่บ้านก็จะช่วยกันดูแล ชุมชนของเราไม่ต้องมีรั้วกันบ้านเลยเพราะทุกคนคือญาติพี่น้องกันหมด เดินไปคุยบ้านนี้ที่ บ้านนี้ที่” (เพศหญิง อายุ 35 ปี)

4. ประเด็นด้านช่องทางการติดต่อสามารถแยกออกได้ 2 รูปแบบ คือ ช่องทางการติดต่อที่เป็นทางการและช่องทางการติดต่อที่ไม่เป็นทางการ โดยที่เมื่อมีกิจกรรมสาธารณะหรือข่าวสารที่สำคัญต่อสมาชิกในชุมชน จะมีการใช้ประกาศหรือหนังสือราชการที่ออกโดยเทศบาลหรือ อบต. จัดส่งไปถึงผู้ใหญ่บ้าน กำนันและสมาชิก อบต. ที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการกระจายข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่สำคัญ รวมไปถึงผู้ใหญ่บ้านและกำนันจะมีการประกาศผ่านเสียงตามสาย

ของแต่ละหมู่บ้าน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนเมื่อได้รับข่าวสารแล้วก็จะมีการแจ้งบอกต่อกันด้วยปากเปล่า เพื่อไม่ให้พลาดข่าวสารที่สำคัญ โดยที่ในชุมชนจะมีการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“เวลามีข่าวอะไรเราก็จะบอกต่อ ๆ กัน อย่างบ้านไหนจะมีงานบวชหรืองานบุญต่าง ๆ ไม่ต้องแจกบัตรเชิญเลย ใครรู้ข่าวก็จะมากันเอง ประมาณว่าบอกกันปากต่อปาก” (เพศชาย อายุ 42 ปี)

“ทุกเช้าพวกเราจะรอผู้ใหญ่บ้านจะเปิดเพลงให้ฟังแล้วก็จะประกาศเสียงตามเรื่องข่าวสารต่าง ๆ ที่ทาง อบต. เทศบาล หรือจังหวัด แจ้งมา เราก็มารู้ข่าวจากทางนั้น” (เพศหญิง อายุ 46 ปี)

“กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านประชุมช่วงเย็น ๆ ทุกเดือนเพื่อปรึกษาและพูดคุยถึงปัญหาของชุมชนแล้วผู้ใหญ่เฒ่าก็จะมาแจ้งข่าวกับพวกเร่อีกที” (เพศชาย อายุ 51 ปี)

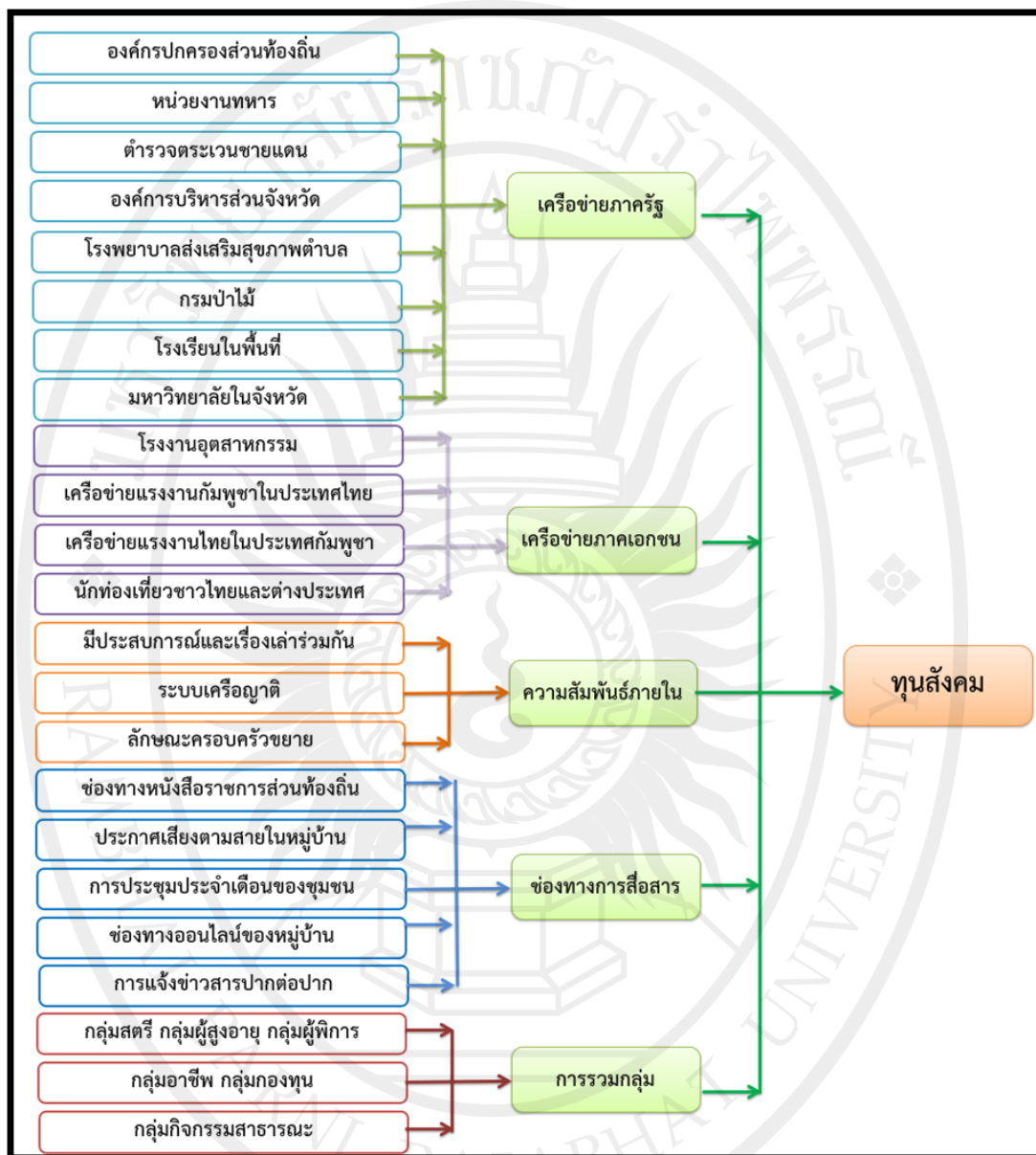
5. ประเด็นด้านการรวมกลุ่มอาชีพ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีการรวมกลุ่มสตรีแม่บ้าน เพื่อประกอบอาชีพเสริมในการผลิตขนม ในการจักสานและอธิบายอื่น ๆ รวมไปถึงมีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุและจัดตั้งเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุในชุมชนมีอาชีพมีรายได้และมีความสุขผ่านการดำเนินกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกิจกรรมสาธารณะ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า

“ช่วงวันเสาร์ อาทิตย์หรือวันหยุด กลุ่มแม่บ้านก็จะมารวมตัวกันที่บ้านผู้ใหญ่เพื่อทำขนมไทยส่งขาย บางคนชอบถักทอก็ทำไม้กวาดดอกหญ้า ถ้าทำไม่เสร็จก็เอากลับไปทำที่บ้าน ถือเป็นอาชีพเสริมอีกช่องทางหนึ่งของพวกเรา” (เพศชาย อายุ 47 ปี)

“อบต.กับเทศบาล เค้าช่วยกันจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ทุกเช้าวัน จันทร์ พุธ ศุกร์ จะเห็นลูกหลานไปส่งคนแก่ไว้ที่ อบต. คนแก่เค้าก็จะอยู่กับครูที่สอนเรื่องสุขภาพและก็ให้คนแก่แลกเปลี่ยนเรื่องความรู้ที่ตัวเองมี” (เพศหญิง อายุ 56 ปี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.4 องค์ประกอบรายประเด็น ทุนสังคม

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับทุนชุมชนที่ยังดำรงอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ ชายแดน จังหวัดสระแก้ว เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ทุนด้าน สิ่งแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าทุนด้านสิ่งแวดล้อมที่ยังดำรงอยู่สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ในมิติของทุนด้านสิ่งแวดล้อม ผลจากการวิเคราะห์สามารถแยกประเด็นออกมาได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติ สามารถแยกออกได้ 4 ประเภท ประกอบด้วย ทุนสิ่งแวดล้อมทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ โดยในพื้นที่มีคลองธรรมชาติ ซึ่งเป็นคลองที่แบ่งเขต พรมแดนระหว่างประเทศไทยและกัมพูชา โดยที่คนทั้งสองประเทศใช้ทำกิจกรรมร่วมกันและ ใช้ประโยชน์เพื่อการดำเนินงานทางด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมไปถึงในพื้นที่ชายแดนมีเขตพื้นที่ที่ สู้รบ ที่มีวัตถุโบราณ วัตถุสำคัญทางทหารหลงเหลืออยู่ รวมไปถึงมีพันธุ์พืชและมีลักษณะดินที่เหมาะสมกับ การปลูกข้าว ทำนา ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกข้าวโพดและปลูกอ้อยเพื่อจำหน่าย ขณะเดียวกัน ทุนทางด้านสิ่งแวดล้อมในมิติของแหล่งการเรียนรู้ในพื้นที่ มีแหล่งเรียนรู้ทางด้านเกษตรผสมผสาน แหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ แหล่งเรียนรู้ด้านพืชสมุนไพร โดยกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“บ้านเรามันแล้ง ฝนไม่ค่อยตกตามฤดูกาล แต่ยังโชคดีที่เรามีคลองธรรมชาติที่แบ่ง เขตแดนระหว่างไทยและกัมพูชา เป็นแหล่งน้ำที่ไว้ให้พวกเราใช้นิยามฉุกเฉิน” (เพศชาย อายุ 49 ปี)

“ได้ดินบ้านเรามีสมบัติเยอะนะ มีทั้งทั้งวัตถุโบราณและวัตถุระเบิด ที่เกิดจากการทำ สงครามในอดีต ตอนนี้อายุขยาก็เจอ” (เพศหญิง อายุ 67 ปี)

“เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นดินของบ้านอาจไม่ดีเท่าเค้า แต่เราเลือกที่จะปลูกพืชที่มันเหมาะ ดินของเราเพื่อให้มันได้ผลที่ออกเยอะ” (เพศชาย อายุ 55 ปี)

2. ประเด็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน ในพื้นที่มีถนนที่ตัดใหม่เพื่อการรองรับพื้นที่เขตเศรษฐกิจ พิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีรถขนส่งสินค้าเป็นจำนวนมาก มีนโยบายนิคมสีเขียว มีอินเตอร์เน็ต ชายแดนที่ใช้ในรัศมีไม่เกิน 2 กิโลเมตร ตลอดเขตแดนไทยกัมพูชา รวมไปถึงมีการตั้งโรงงาน อุตสาหกรรมเพื่อรองรับนายทุนที่จะเข้ามาลงทุนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน มีการจัด ระเบียบของพื้นที่ที่มีการแบ่งสัดส่วนในการเป็นโรงงานอุตสาหกรรมและส่วนของที่พักอาศัย รวมไปถึง ส่วนของโกดังเก็บของที่มีการเตรียมความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานในการรองรับพื้นที่ เขตเศรษฐกิจพิเศษ จากคำให้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า

“เมื่อก่อนบ้านเราเป็นถนนเลนเดียว เทปูนเฉย ๆ พอมีพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษเข้ามา ทำให้ เรามีถนน 4 เลนใช้อย่างสบายเลย การเดินทางไปไหนก็สะดวกแต่รถบรรทุกจะเยอะหน่อย” (เพศหญิง อายุ 37 ปี)

“ตอนที่จะมีโรงงานมาตั้ง พวกราชการเค้ามาปรึกษากับพวกเราแล้วบอกว่าจะมีนโยบายนิคมอุตสาหกรรมสีเขียวที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ไม่มีผลกระทบต่อชุมชนพวกเรา” (เพศชาย อายุ 39 ปี)

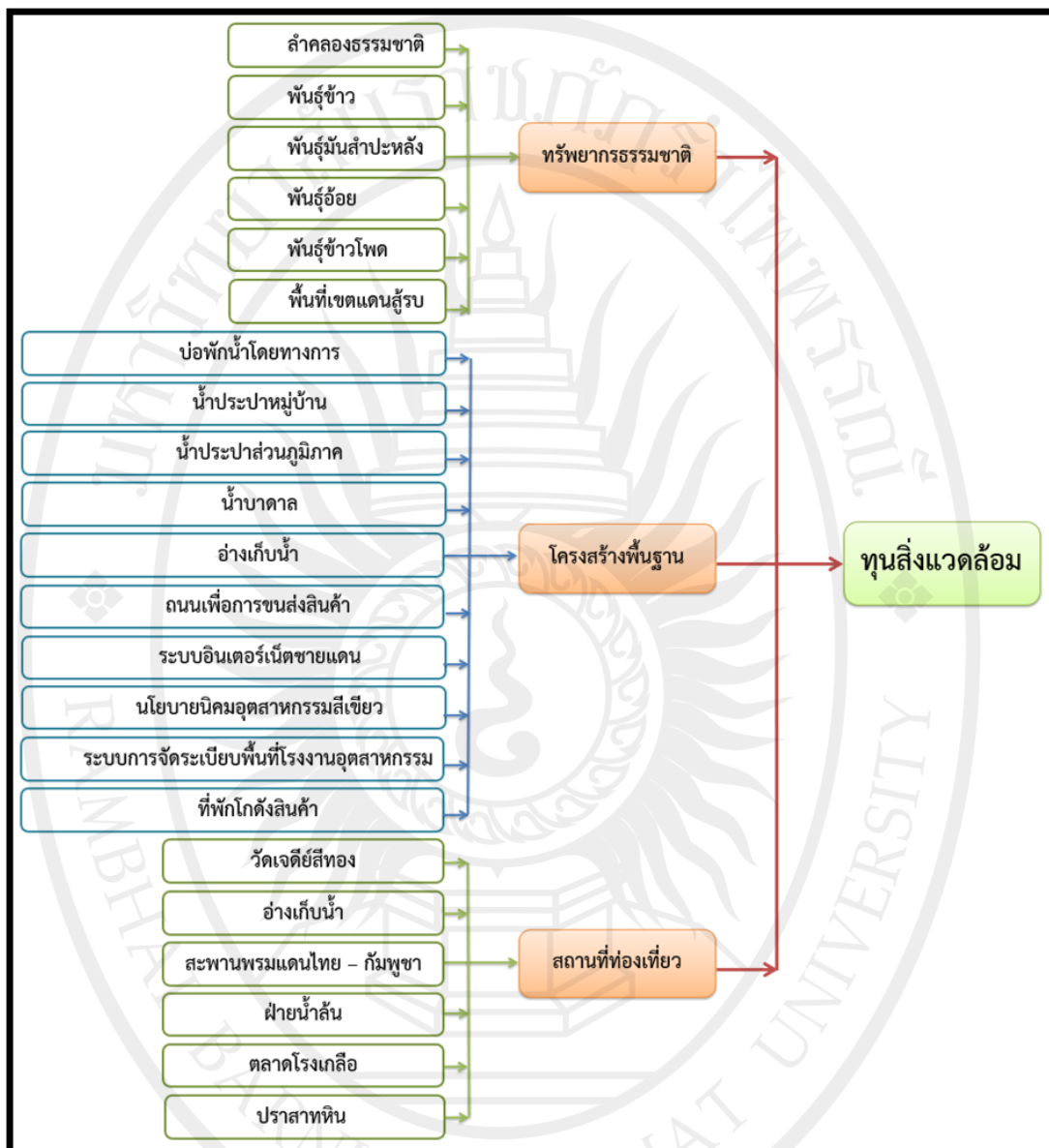
“บ้านเราเป็นพื้นที่ชายแดนเราจะมีสัญญาณอินเทอร์เน็ตชายแดนให้ใช้ฟรีนะ เวลาเด็ก ๆ จะทำการบ้าน หรือเล่นเกมสักก็จะไปอยู่ที่ป้อมของตำรวจตระเวนชายแดน” (เพศชาย อายุ 43 ปี)

“ชอบตรงที่เค้าแบ่งโซนชัดเจน ว่าตรงไหนจะทำโซนโรงงาน ตรงไหนให้เป็นโซนที่อยู่อาศัย มันแยกกันชัดดีอยู่คนละฝั่ง” (เพศชาย อายุ 38 ปี)

3. ประเด็นด้านสถานที่ท่องเที่ยวในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและมีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง มีวัดเจติยสีทอง มีอ่างเก็บน้ำที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีสะพานพรมแดนระหว่างไทยกัมพูชาที่มีความสวยงาม มีฝายน้ำล้น มีตลาดโรงเกลือ มีห้วยพรหมโหด และปราสาทหินที่จะสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนภายใต้ทุนทางสิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกันจากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า

“บ้านเรามีสถานที่ท่องเที่ยวที่อยากจะอวดเยอะเลย มีทั้งวัดเจติยสีทอง อ่างเก็บน้ำที่ใหญ่มาก สะพานพรมแดนไทย-กัมพูชา ฝายน้ำล้น ตลาดโรงเกลือที่เป็นแหล่งช้อปปิ้งราคาถูกด้วย มีห้วยพรหมโหดและปราสาทหินที่เป็นโบราณสถานสำคัญ ช่วงนี้ก็มีคนมาเที่ยวเยอะแล้วหลังจาก Covid ที่ผ่านมานะ” (เพศชาย อายุ 44 ปี)

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.5 องค์ประกอบรายประเด็น ทุนสิ่งแวดล้อม

ส่วนที่ 3 ระดับความเข้มแข็งของชุมชน

จากการศึกษาความเข้มแข็งของชุมชน ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ทั้ง 3 ส่วน ประกอบด้วย ความเข้มแข็งของชุมชนด้านองค์ประกอบ ความเข้มแข็งของทุนชุมชน ด้านกระบวนการ และความเข้มแข็งของทุนชุมชนด้านผลลัพธ์ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว พบว่า ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีความเข้มแข็งของทุนชุมชนด้านกระบวนการ อยู่ในระดับมากรองลงมาคือความเข้มแข็งของทุนชุมชนด้านผลลัพธ์และความเข้มแข็งของชุมชนด้านองค์ประกอบ อยู่ในระดับปานกลาง ดังตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ระดับความเข้มแข็งของชุมชน

ระดับความเข้มแข็งของชุมชน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ความเข้มแข็งของชุมชน ด้านองค์ประกอบ	3.28	0.37	ปานกลาง
ความเข้มแข็งของทุนชุมชน ด้านกระบวนการ	3.42	0.41	มาก
ความเข้มแข็งของทุนชุมชน ด้านผลลัพธ์	3.30	0.33	ปานกลาง
รวมระดับความเข้มแข็งของชุมชน	3.33	0.31	ปานกลาง

3.1 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านองค์ประกอบ มีข้อคำถามทั้งหมด 15 ข้อคำถามจากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านองค์ประกอบ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.28 (S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าคนในชุมชนของตนมีศักยภาพ และมีความสามารถที่หลากหลาย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.67 ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าชุมชนของตนมีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 อีกทั้งผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าคนในชุมชนของตนมีสุขภาพจิตใจที่ดี มีความสุข อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 แต่ขณะที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าคนในชุมชนของตนไม่ปฏิบัติตนผิดศีลธรรม ผิดคุณธรรม ผิดจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 อีกทั้งผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าในชุมชนของตนมีกองทุนด้านการเงิน หรือด้านสังคมหรือด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 รวมไปถึงผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าในชุมชนของตนมีหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนเข้ามาช่วยเหลือ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 เป็นต้น ดังตารางที่ 4.9

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 4.9 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านองค์ประกอบ (n=416)

ระดับความเข้มแข็งของชุมชน ด้านองค์ประกอบ	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. คนในชุมชนท่านมีศักยภาพและ มีความสามารถที่หลากหลาย	19.20 (80)	34.90 (145)	42.10 (175)	2.20 (9)	1.70 (7)	3.67	0.86	มาก
2. ชุมชนของท่านมีการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	14.40 (60)	45.00 (187)	34.60 (144)	4.60 (19)	1.40 (6)	3.66	0.83	มาก
4. คนในชุมชนของท่านมี สุขภาพจิตใจที่ดี มีความสุข	15.10 (63)	35.80 (149)	44.50 (185)	4.60 (19)	0.00 (0)	3.61	0.79	มาก
5. คนในชุมชนช่วยกันดูแลพื้นที่ ส่วนร่วม	13.90 (58)	35.80 (149)	40.60 (169)	8.70 (36)	1.00 (4)	3.53	0.87	มาก
8. คนในชุมชนของท่านมีสุขภาพ ร่างกายสมบูรณ์	15.10 (63)	39.70 (165)	34.40 (143)	10.50 (45)	0.00 (0)	3.50	0.87	มาก
14. คนในชุมชนของท่าน เป็นคน เสียสละ ช่วยเหลืองานสาธารณะ ของชุมชน	10.60 (44)	24.30 (101)	49.50 (206)	15.10 (63)	0.50 (2)	3.29	0.86	ปาน กลาง
10. ชุมชนของท่านมีการรวมกลุ่ม ทำกิจกรรม สำหรับทุกช่วงวัย	10.30 (43)	28.60 (119)	43.00 (179)	15.90 (66)	2.20 (9)	3.29	0.92	ปาน กลาง
7. คนในชุมชนของท่านมีการ ประกอบอาชีพเพื่อหารายได้	9.60 (40)	26.20 (109)	43.30 (180)	17.50 (73)	3.40 (14)	3.21	0.95	ปาน กลาง
11. ชุมชนของท่านมีศูนย์การ เรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจ	7.00 (29)	27.90 (116)	43.30 (180)	16.80 (70)	5.00 (21)	3.14	0.95	ปาน กลาง
9. คนในชุมชนของท่านมีที่ดินเป็น ของตนเอง	8.20 (34)	23.10 (96)	48.80 (203)	15.10 (63)	4.80 (20)	3.14	0.93	ปาน กลาง
6. คนในชุมชนของท่านมีการออม เงิน	8.70 (36)	25.00 (104)	37.50 (156)	22.60 (94)	6.30 (26)	3.07	1.03	ปาน กลาง
8. คนในชุมชนของท่านได้รับการ อบรมเพื่อพัฒนาการประกอบ อาชีพ	5.80 (24)	23.30 (97)	46.20 (192)	19.70 (82)	5.00 (21)	3.05	0.92	ปาน กลาง

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ระดับความเข้มแข็งของชุมชน ด้านองค์ประกอบ	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
15.คนในชุมชนท่าน ไม่ปฏิบัติตน ผิดศีลธรรม ผิดคุณธรรม ผิด จริยธรรม	1.70 (7)	19.7 0	58.9 0	18.0 0	1.70 (7)	3.01	0.71	ปาน กลาง
13.ชุมชนของท่านมีกองทุนด้าน การเงิน หรือด้านสังคมหรือด้าน สิ่งแวดล้อม	5.50 (23)	22.4 0	43.5 0	23.6 0	5.00 (21)	2.99	0.94	ปาน กลาง
12.ชุมชนของท่านมีหน่วยงาน ภาครัฐหรือภาคเอกชนเข้ามา ช่วยเหลือ	6.00 (25)	25.2 0	36.5 0	25.7 0	6.50 (27)	2.98	1.00	ปาน กลาง
รวมความเข้มแข็งของชุมชน ด้านองค์ประกอบ						3.28	0.37	ปาน กลาง

3.2 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านกระบวนการ มีข้อคำถามทั้งหมด 13 ข้อคำถาม จากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านองค์ประกอบ ในเขตเศรษฐกิจ พิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.42 (S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณา รายละเอียดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าชุมชนของตนเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน มีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะอย่างเท่าเทียม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ขณะที่ชุมชน ของผู้ตอบแบบสอบถามมีกิจกรรมสาธารณะอย่างต่อเนื่อง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 รวมถึงสมาชิกในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน อยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 แต่ขณะที่การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การพัฒนาชุมชน ของผู้ตอบแบบสอบถาม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 ตลอดจนผู้นำชุมชนผู้ตอบ แบบสอบถาม มุ่งแก้ไขหรือพัฒนาเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.28 รวมไปถึงชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามมีเป้าหมายที่จะพัฒนาร่วมกันอย่าง ชัดเจน อยู่ในระดับปานกลางเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.23 เป็นต้น ดังตารางที่ 4.10

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 4.10 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านกระบวนการ (n=416)

ระดับความเข้มแข็งของชุมชน ด้านกระบวนการ	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ชุมชนของท่านเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคน มีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะอย่างเท่าเทียม	16.10 (67)	39.20 (163)	43.00 (170)	1.40 (6)	0.20 (1)	3.69	0.76	มาก
2. ชุมชนของท่านมีกิจกรรมสาธารณะอย่างต่อเนื่อง	14.20 (59)	41.60 (173)	38.70 (161)	5.00 (21)	0.50 (2)	3.63	0.80	มาก
3. สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการประชุมหมู่บ้าน	16.70 (68)	31.00 (129)	41.30 (172)	11.10 (46)	0.20 (1)	3.52	0.90	มาก
8. เวลาชุมชนมีปัญหาทุกคนจะเข้ามาช่วยเหลือกัน	15.60 (65)	32.20 (134)	39.70 (165)	11.80 (49)	0.70 (3)	3.50	0.91	มาก
9. ผู้นำและสมาชิกทุกคนมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ	15.10 (63)	26.90 (112)	47.10 (196)	10.30 (43)	0.50 (2)	3.45	0.888	มาก
4. ชุมชนของท่านมีระบบการเมืองที่โปร่งใส	13.50 (56)	35.80 (149)	36.10 (150)	12.50 (52)	2.20 (9)	3.45	0.94	มาก
10. เมื่อมีกิจกรรมสาธารณะ สมาชิกในชุมชนจะรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง	11.30 (47)	32.70 (136)	41.10 (171)	14.40 (60)	0.50 (2)	3.39	0.885	ปานกลาง
7. ท่านมีส่วนร่วมในการ กำหนดแผนหรือกิจกรรมสาธารณะในชุมชนของท่าน	13.90 (58)	23.10 (96)	49.30 (165)	13.00 (54)	0.70 (3)	3.36	0.903	ปานกลาง
13. กระบวนการได้มาของผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน เป็นที่ยอมรับของคนชุมชน	6.70 (28)	27.90 (116)	59.10 (246)	5.50 (23)	0.70 (3)	3.34	0.71	ปานกลาง
11. ชุมชนของท่านมีการกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม	11.30 (47)	24.50 (102)	49.80 (207)	13.20 (55)	1.20 (5)	3.31	0.883	ปานกลาง

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ระดับความเข้มแข็งของทุน ชุมชน ด้านกระบวนการ	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
6. ท่านมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาชุมชนของท่าน	9.40 (35)	31.00 (129)	42.50 (177)	15.40 (64)	1.70 (7)	3.31	0.901	ปานกลาง
5. ผู้นำชุมชนของท่าน มุ่งแก้ไขหรือพัฒนาเพื่อประโยชน์ของส่วนร่วม	7.90 (33)	26.90 (112)	51.70 (215)	12.30 (51)	1.20 (5)	3.28	0.82	ปานกลาง
12. ชุมชนของท่านมีเป้าหมายที่จะพัฒนาร่วมกันอย่างชัดเจน	7.50 (31)	22.60 (94)	58.40 (243)	9.40 (39)	2.20 (9)	3.23	0.80	ปานกลาง
รวมความเข้มแข็งของทุนชุมชน ด้านกระบวนการ						3.42	0.41	มาก

3.3 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านผลลัพธ์ มีข้อคำถามทั้งหมด 19 ข้อคำถามจากการศึกษาพบว่า โดยภาพรวม ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านผลลัพธ์ ในเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.30 (S.D. = 0.33) เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าคนชุมชนของตนเองมีความสุข อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 ขณะที่ชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามมีความพอเพียง อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 รวมถึงชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามสามารถพึ่งตนเองได้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 แต่ขณะที่ปัญหาวัยรุ่นในชุมชนลดลง เช่น คุณแม่วัยใส เด็กแว้น ยาเสพติด อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ตลอดจนคนในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามมีการหนี้สินที่ลดลง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 รวมไปถึงชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามไม่มีการลักขโมย เพราะทุกคนช่วยกันดูแล อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 2.70 เป็นต้น ดังตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ระดับความเข้มแข็งของชุมชนด้านผลลัพธ์ (n=416)

ความเข้มแข็งของทุนชุมชน ด้านผลลัพธ์	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. คนในชุมชนของท่านมีความสุข	27.90 (116)	37.50 (156)	34.10 (142)	0.50 (2)	0.00 (0)	3.92	0.79	มาก
2. ชุมชนของท่านเป็นชุมชนที่มีความพอเพียง	24.50 (102)	43.50 (181)	27.20 (118)	4.80 (20)	0.00 (0)	3.87	0.834	มาก
3. ชุมชนของท่านสามารถพึ่งตนเองได้	16.80 (70)	33.70 (140)	43.30 (180)	6.30 (26)	0.00 (0)	3.61	0.837	มาก
10. คนในชุมชนของท่านมีความเสียสละ	13.50 (56)	37.30 (155)	42.30 (176)	6.70 (28)	0.20 (1)	3.56	0.815	มาก
11. ชุมชนของท่านมีความปลอดภัย	13.70 (57)	35.10 (146)	43.30 (180)	7.50 (31)	0.50 (2)	3.54	0.83	มาก
14. ชุมชนของท่านอยู่กันแบบพี่แบบน้อง	16.80 (70)	28.60 (119)	45.00 (187)	8.90 (37)	0.70 (3)	3.51	0.89	มาก
12. คนในชุมชนรู้สึกว่าคุณค่า	11.10 (46)	33.70 (140)	50.00 (208)	5.00 (21)	0.20 (1)	3.50	0.76	มาก
9. คนในชุมชนของท่านมีความสามัคคี	10.60 (44)	30.80 (128)	50.30 (210)	7.20 (30)	1.00 (4)	3.42	0.812	มาก
13. คนในชุมชนมองว่าตนเองมีความสำคัญกับชุมชน	13.00 (54)	22.20 (93)	54.30 (226)	9.90 (41)	0.50 (2)	3.37	0.84	ปานกลาง
7. คนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง	7.00 (29)	34.10 (142)	45.40 (189)	11.10 (46)	2.40 (10)	3.32	0.85	ปานกลาง
18. คนในชุมชนของท่านสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่นได้ เช่น การทำอาหาร การเกษตร การจักสาน เป็นต้น	6.70 (28)	30.30 (126)	51.40 (214)	10.30 (43)	1.20 (5)	3.31	0.77	ปานกลาง

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ความเข้มแข็งของทุนชุมชน ด้านผลลัพธ์	ระดับ (จำนวน / ร้อยละ)					$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
17. คนในชุมชนของท่าน สามารถใช้ความรู้หรือภูมิ ปัญญามาสร้างรายได้	6.70 (28)	34.10 (142)	40.40 (168)	15.60 (65)	3.10 (13)	3.25	0.90	ปาน กลาง
4. ชุมชนของท่านสามารถ ต่อรองกับนายทุนหรือพ่อค้าคน กลางได้	11.80 (49)	27.40 (114)	37.30 (155)	12.50 (52)	11.10 (46)	3.16	1.135	ปาน กลาง
6. ชุมชนของท่านมีการดูแล สวัสดิการที่เพียงพอและ ครอบคลุมทุกมิติ	6.50 (27)	21.40 (89)	48.10 (200)	18.00 (75)	6.00 (25)	3.04	0.94	ปาน กลาง
15. คนในชุมชนของท่าน สามารถ ลดต้นทุนการผลิตใน การประกอบอาชีพ	8.20 (34)	20.70 (86)	41.10 (171)	25.20 (105)	4.80 (20)	3.02	0.99	ปาน กลาง
16. คนในชุมชนของท่าน สามารถ บริหารจัดการหนี้สินได้	3.80 (16)	22.10 (92)	47.10 (196)	23.30 (97)	3.60 (15)	2.99	0.86	ปาน กลาง
8. ปัญหาวัยรุ่นในชุมชน ลดลง เช่น คุณแม่วัยใส เด็กแว้น ยา เสพติด	7.50 (31)	19.00 (79)	37.00 (154)	21.40 (89)	15.10 (63)	2.82	1.13	ปาน กลาง
5. คนในชุมชนมีภาระหนี้สินที่ ลดลง	4.80 (20)	14.20 (59)	40.10 (167)	30.50 (127)	10.30 (43)	2.72	0.99	ปาน กลาง
19. ชุมชนของท่านมีไม่มีการลัก ขโมย เพราะทุกคนช่วยกันดูแล	3.80 (16)	9.40 (39)	47.60 (198)	32.00 (133)	7.20 (30)	2.70	0.87	ปาน กลาง
รวมความเข้มแข็งของทุนชุมชน ด้านผลลัพธ์						3.30	0.33	ปาน กลาง
รวมความเข้มแข็งของชุมชน						3.33	0.31	ปาน กลาง

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นว่าความเข้มแข็งของชุมชน ด้านองค์ประกอบ ด้านกระบวนการและด้านผลลัพธ์ สามารถสรุปประเด็นได้ดังนี้

ความเข้มแข็งของชุมชนด้านองค์ประกอบ ผลจากการวิเคราะห์สามารถแยกประเด็นออกมาได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นด้านอาชีพและกองทุน เป็นองค์ประกอบสำคัญของความเข้มแข็ง ได้แก่ ทรัพยากรทางการเงินที่สะท้อนออกมาผ่านกองทุนต่าง ๆ รวมการลงทุนในกิจกรรมต่าง ๆ และการประกอบอาชีพของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน โดยที่ทุนเศรษฐกิจในชุมชนทำให้เกิดโอกาสในการสร้างรายได้และการจ้างงาน เช่น การทำเกษตรกรรมพืชไร่และพืชสวน การผลิตสินค้าชุมชน และการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ขับเคลื่อนโดยภาคเอกชน ซึ่งทุนทางเศรษฐกิจเหล่านี้สามารถสร้างการหมุนเวียนของเงินภายในชุมชน และทำให้ชุมชนไม่ต้องพึ่งพาทายนอก จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“เวลาคนในชุมชนมีปัญหาเรื่องเงินก็จะมาที่กลุ่มเพื่อเข้ากองทุนต่าง ๆ เพื่อไว้ช่วยเหลือกันเอง ให้ออมกันเอง ให้อู้กันเอง เพื่อเอาไปลงทุนหรือต่อยอดในอาชีพจะได้ไม่ต้องไปกู้เงินหมวกกันน็อค ที่เป็นเงินกู้นอกระบบ” (เพศหญิง อายุ 43 ปี)

2. ประเด็นด้านศักยภาพของผู้นำและสมาชิก ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว สมาชิกมีความความรู้ ทักษะความสามารถ และประสบการณ์ของบุคคลในชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา การเพิ่มขีดความสามารถของประชากรในชุมชนผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และการส่งเสริมทักษะทำให้ชุมชนมีบุคลากรที่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อพัฒนาชุมชนได้ ทั้งตัวผู้นำที่สามารถขับเคลื่อนงานได้อย่างเหมาะสม รวมถึงปราชญ์ชุมชนที่มีความสามารถและประสบความสำเร็จผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ และสมาชิกในชุมชนเปิดรับและให้ความร่วมมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้รับการพัฒนาและมีความเข้มแข็ง ขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า

“ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่เค้าจะหาโครงการใหม่ ๆ กิจกรรมใหม่ ๆ มาให้พวกเราได้ทำ เห็นว่าไปติดต่อกับทางอำเภอ ทางเทศบาลเพื่อของบมาพัฒนาบ้านของเรา เค้าก็เก่งนะตั้งคนมาช่วยได้เยอะทั้งเอกชน โรงงานหรือหน่วยงานต่าง ๆ” (เพศหญิง อายุ 48 ปี)

“บ้านเรามีคนเก่ง ๆ เยอะ ผู้ใหญ่ที่มีความรู้มีภูมิปัญญา ก็ช่วยเหลือคนในชุมชน อย่างการทำบายศรีก็ช่วยเอาแรงกันไม่คิดเงินสักบาท ลุงสละก็แบ่งสมุนไพรพืชผักต่าง ๆ ที่ปลูกในบ้านให้คนอื่นด้วย ทุกคนช่วยเหลือกันดี” (เพศชาย อายุ 37 ปี)

“เวลาในชุมชนมีกิจกรรมค่าแรงไม่ต้องใช้เลย เราจะมาช่วยกันด้วยใจ ใครมีอะไรก็เอามาร่วมกันแล้วก็นำมาช่วยกัน สนุกนะเวลาที่ในหมู่บ้านมีงาน” (เพศชาย อายุ 57 ปี)

3. ประเด็นด้านพิธีกรรมและความเชื่อ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีมรดกทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ทั้งด้านกิจกรรม ความเชื่อ เรื่องเล่ารวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกภายในชุมชนมีความภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง ขณะเดียวกันมีการส่งเสริมประเพณีและความรู้ท้องถิ่นที่มีอยู่ช่วยให้ชุมชน จากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งจะเป็นการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน เช่น การส่งเสริมงานศิลปะพื้นบ้าน ภาษา และประเพณีท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างในเขตเศรษฐกิจพิเศษกล่าวว่า

“ไม่เคยอายุที่จะพูดภาษาอีสาน หรือภาษาเขมรให้คนอื่นฟัง คิดว่ามันคือเสน่ห์ของเราต่างหาก ลูกหลานก็พูดกันเป็นเรื่องปกติ” (เพศชาย อายุ 48 ปี)

“ถ้าปีไหนไม่ได้ร่วมงานประจำปีรู้สึกเหมือนขาดอะไรไปสักอย่าง อย่างงานแห่ปราสาทผึ้ง หรืองานพิธีแซ่โดนตา ที่ชาวบ้านกับครอบครัวเราต้องไปช่วยทำ” (เพศหญิง อายุ 55 ปี)

4. ประเด็นด้านความสัมพันธ์และความช่วยเหลือ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์และมีการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยขับเคลื่อนชุมชน ผ่านการสนับสนุนซึ่งกันและกันในเรื่องต่าง ๆ เช่น การระดมทุน การช่วยเหลือจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในยามฉุกเฉิน และการสร้างความร่วมมือในการทำกิจกรรมหรือประเพณีประจำปีต่าง ๆ จะทำให้ชุมชนสามารถรับมือกับความท้าทายและปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ จากคำให้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า

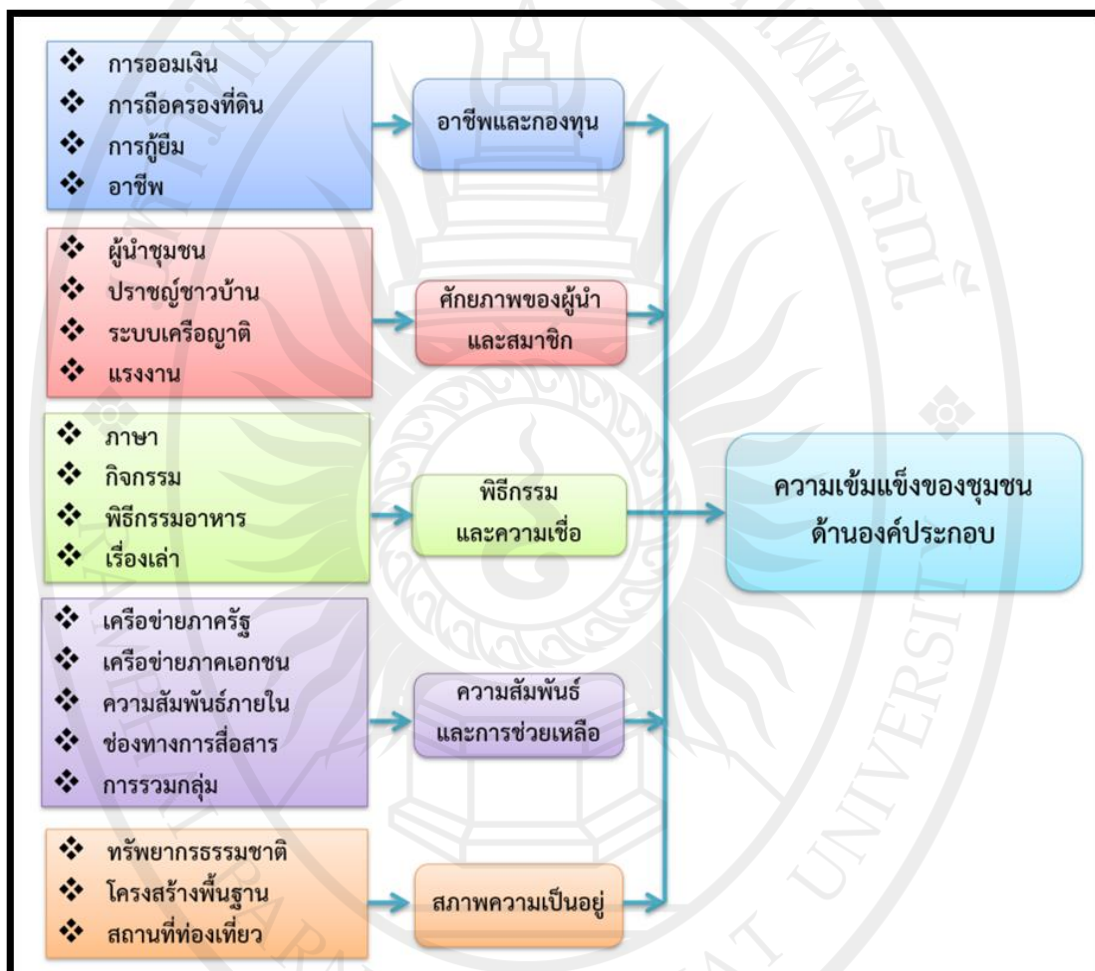
“ถ้ามีโจรเข้ามาในหมู่บ้านรับรองว่า โจรจะไม่ได้ออกจากชุมชนไปอย่างดีแน่ เพราะบ้านทุกหลังจะรวมพลังกันแล้วจัดการ ด้วยกฎหมายและกฎหมาย” (เพศหญิง อายุ 45 ปี)

5. ประเด็นด้านสภาพความเป็นอยู่ ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีแหล่งน้ำสำหรับการทำการเกษตรที่เพียงพอ รวมถึงคุณภาพดินที่สมาชิกในชุมชนสามารถปรับตัวและแก้ปัญหาเพื่อให้ดินมีความเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกพืชผลทางการเกษตร อากาศที่มีความสมดุล และทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในการผลิตอาหารและการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยการรักษาทรัพยากรธรรมชาติจะส่งผลดีต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“จริง ๆ บ้านเราถ้าไม่มีเงินเราก็สามารถอยู่กันได้ เพราะรั้วบ้านเราคือผัก น้ำบ้านเราคือปลา อยู่กับธรรมชาติ กินกับธรรมชาติ ไม่วุ่นดี” (เพศหญิง อายุ 47 ปี)

“ถ้าช่วงฤดูเกี่ยวข้าวกับเก็บอ้อย เกษตรกรไม่เผามันจะทำให้บ้านของเรามีอากาศดีมาก เพราะช่วงที่ไม่เผาอากาศมันดีจริง ๆ ไฟโปร่ง คนแก่ออกกำลังกายได้ แต่มันก็จะเป็นช่วง ๆ นั้นแหละ” (เพศชาย อายุ 58 ปี)

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.6 ความเข้มแข็งของชุมชน ด้านองค์ประกอบ

ความเข้มแข็งของชุมชนด้านกระบวนการ ผลจากการวิเคราะห์สามารถแยกประเด็นออกมาได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นด้านกระบวนการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจ ของสมาชิกในชุมชน ผ่านกลไกการทำประชาคมของชุมชนในทุก ๆ กิจกรรม โดยชาวบ้านจะมีการเข้าร่วมการประชุมและหารือร่วมกันในระดับหมู่บ้านก่อน เพื่อร่วมกันตัดสินใจเพื่อเลือกปัญหาที่เร่งด่วนและสำคัญที่สุดผ่านการตั้งคณะทำงาน จากนั้นจะเสนอต่อไปยังเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบลที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาที่ดิน การจัดกิจกรรม และการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อ

แบ่งงานและกำหนดแนวทางร่วมกัน รวมถึงการช่วยเหลือกันในงานของหมู่บ้าน เช่น การจัดงาน ประเพณีหรือกิจกรรมของเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ผ่านการประสานงานของผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“เวลามีเรื่องสำคัญให้ตัดสินใจชุมชนเรามีการประชุมโดยชาวบ้านจะร่วมกันประชุม และหารือในหมู่บ้านก่อน เพื่อตัดสินใจเลือก แล้วกำนันจะตั้งคณะกรรมการ เพื่อเสนอไปยังเทศบาลหรือ อบต. ที่เกี่ยวข้อง” (เพศชาย อายุ 41 ปี)

“ช่วงเตรียมงานประเพณีหรือกิจกรรมของเทศบาลและ อบต. ทำให้เรามีความสามัคคี กันมากขึ้น เพราะเราจะประชุมกลุ่มแล้วแบ่งงานกันทำตามที่ตัวเองถนัด” (เพศชาย อายุ 43 ปี)

2. ประเด็นด้านกระบวนการดำเนินงานของผู้นำ โดยผู้นำชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน มีกลไกและกระบวนการที่มีความเข้มแข็งและได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน ซึ่งทักษะของผู้นำที่ชุมชน ยอมรับคือ การมีความรู้ ความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชนและความสามารถในการติดต่อเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอกและสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จได้อย่าง สมบูรณ์ รวมถึงการสร้างการตระหนักรู้ในเรื่องต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมร่วมกัน เช่น การฝึกอบรมด้าน อาชีพใหม่ ๆ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างตลาดหรือศูนย์การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ร่วมกัน โดยจะประกาศผ่านเสียงตามสายและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกับ ผู้นำ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า

“ถ้าไม่มีผู้ใหญ่บ้านกับกำนันกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมันจะไม่ดีแบบนี้ เค้าทำให้เรารู้สึก ว่า เค้าตั้งใจทำงานจริง ๆ ทั้งทางงบประมาณมาพัฒนา หากคนมาช่วยพัฒนาบ้านเรา แล้วก็คอยหา กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมอาชีพใหม่ ๆ แล้วให้เราเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ขอชื่นชม จากหัวใจ” (เพศหญิง อายุ 34 ปี)

3. ประเด็นด้านการสร้างเครือข่าย ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีกระบวนการการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับเทศบาลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึง หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่ช่วยให้การขับเคลื่อนชุมชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการประสานงานและการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กร ต่าง ๆ เพื่อให้การพัฒนาเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่เพียงแต่ให้การสนับสนุนจากภายนอก แต่ยังมีความเข้าใจและความร่วมมือที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานกับชุมชน จากคำให้สัมภาษณ์กลุ่ม ตัวอย่างได้กล่าวว่า

“ชุมชนเรามีการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้านกับเทศบาล อบต. และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การประสานงานและการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก มันจำทำให้ บ้านของเราได้ประโยชน์และอยู่ได้ด้วยตัวของเราเอง” (เพศชาย อายุ 55 ปี)

4. ประเด็นด้านการช่วยเหลือและความร่วมมือ ซึ่งเป็นการจัดการและการรวมกลุ่มอาชีพ เช่น การสานตะกร้า ทำพวงหรีด และการทำดอกไม้จันทน์ มีกลไกการทำงานในลักษณะของระบบ เครือญาติมีระบบการติดต่อสื่อสารที่ดี เช่น การใช้กลุ่มไลน์ในการติดต่อสื่อสารกับสมาชิกและผู้นำ หมู่บ้าน รวมถึงการมีระบบเสียงตามสายช่วยกระจายข้อมูลข่าวสาร อีกทั้งมีการสื่อสารกับแบบ ปากต่อปาก ขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า

“ถ้าบ้านของเราไม่มีการรวมกลุ่มอาชีพ ไม่รู้ว่าจะเป็นอย่างไร การรวมกลุ่มอาชีพของเรา มันช่วยให้คนในชุมชนมีรายได้ มีอาชีพ คนเฒ่าคนแก่ก็ได้ทำงาน ไม่รู้สึกว่าเป็นปัญหา” (เพศชาย อายุ 50 ปี)

“ช่วงนี้คนในชุมชนจะมีการเข้ากลุ่มไลน์เพื่อพูดคุยกันบางทีก็เถียงกันในกลุ่มแต่ก็ดีขึ้นได้ นะ มันทำให้ข่าวสารกระจายไปทั่วถึงและรวดเร็ว” (เพศชาย อายุ 45 ปี)

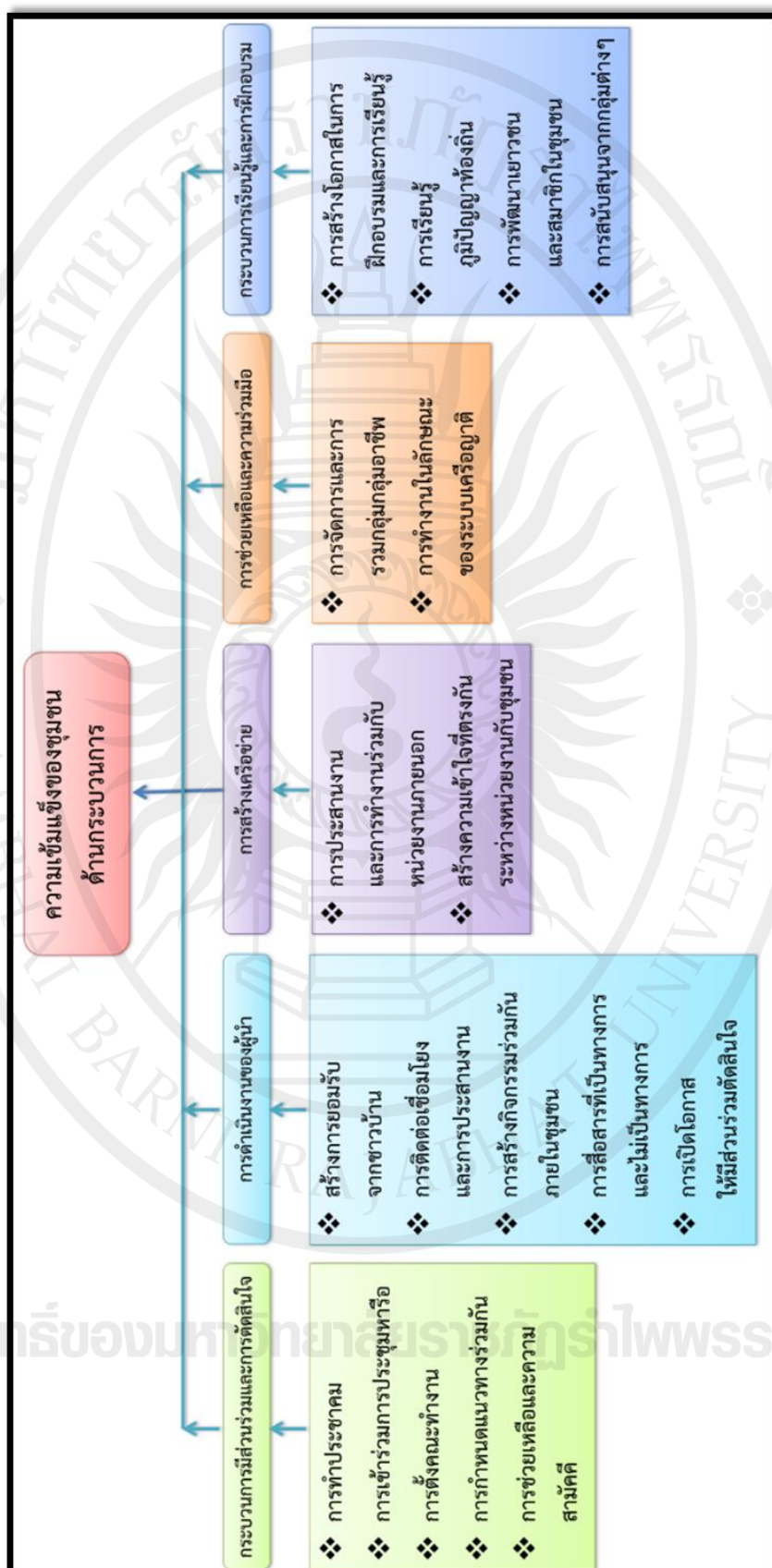
5. ประเด็นด้านกระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรม ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เป็นกระบวนการที่สร้างโอกาสในการฝึกอบรมและการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรู้ และทักษะให้กับสมาชิกในชุมชนทั้งในด้านการประกอบอาชีพและการพัฒนาทักษะชีวิต เช่น การฝึกอบรมอาชีพการทำแหนมหมูและไส้กรอก ตลอดจนมีการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านศูนย์การเรียนรู้การทำเกษตรอินทรีย์และการปลูกพืชสมุนไพรของชุมชน โดยมุ่งให้เกิดการพัฒนาเยาวชนและ สมาชิกในชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มสตรีในแต่ละหมู่บ้านที่เข้ามาร่วมขับเคลื่อนจนประสบความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“กลุ่มอาชีพใหม่ในตอนนี้ที่คนในชุมชนสนใจคือ การทำแหนมหมูและไส้กรอกอีสาน ทำง่ายและสร้างรายได้ ส่วนใหญ่แม่บ้านในชุมชนนั้นแหละที่เข้าไปขับเคลื่อน” (เพศหญิง อายุ 44 ปี)

“โรงเรียนเคยพานักเรียนเข้าไปศึกษาเรียนรู้เรื่อง การทำเกษตรอินทรีย์และการปลูก สมุนไพร โดยมีลุงสละเป็นเจ้าของพื้นที่และเป็นครูคอยสอนนักเรียน เด็กก็ชอบที่ได้ออกไปเรียนรู้ ข้างนอกโรงเรียน” (เพศชาย อายุ 62 ปี)

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ภาพที่ 4.7 ความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการบริหาร

ความเข้มแข็งของชุมชนด้านผลลัพธ์ ผลจากการวิเคราะห์สามารถแยกประเด็นออกมาได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นด้านความเข้มแข็งในมิติด้านสังคม สามารถสะท้อนให้เห็นจากความสัมพันธ์ในชุมชน ที่ชาวบ้านในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดี ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องต่าง ๆ มีการดูแลกันทั้งในระดับครอบครัวและในระดับชุมชน ส่วนใหญ่สามารถพึ่งพาตัวเองได้และสามารถใกล้เคียงปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งมีการสนับสนุนผู้สูงอายุให้มีกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในชุมชน มีการส่งเสริมการศึกษาที่ใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปบูรณาการกับโรงเรียน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ อันจะนำไปสู่การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชน โดยภาพรวมสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคีที่ดีและร่วมกันจัดกิจกรรมและพัฒนาชุมชน เช่น การส่งเสริมงานประเพณีของชุมชนและกิจกรรมทางศาสนา ขณะเดียวกันมีการอนุรักษ์และเผยแพร่สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ภาษา พิธีกรรม ศิลปะและอาหารพื้นถิ่น ทำให้ชุมชนมีความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมและสามารถใช้วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว รวมถึงชุมชนมีความภาคภูมิใจในทรัพยากรธรรมชาติที่มีอากาศดีและท้องทุ่งท้องนาที่สร้างความสุขให้กับสมาชิกได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะมีความท้าทายด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เข้ามาตั้งในพื้นที่ที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงชุมชน อีกทั้งความท้าทายในเรื่องยาเสพติดมีอยู่ในระดับน้อย โดยมีการช่วยกันดูแลชุมชนผ่านการตั้งกลุ่มอาสาสมัครรักษาความปลอดภัยของชุมชน การลาดตระเวนของทหารและตำรวจตระเวนชายแดน โดยกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“ชุมชนเราคือบ้านที่มีครอบครัวเยอะ จะคอยดูแลซึ่งกันและกัน ใครมีอะไรก็แบ่งปัน แจ่มจ้าวสารกันตลอด เด็ก วัยรุ่น คนทำงาน หรือคนเฒ่าคนแก่ในชุมชนจะคอยช่วยเหลือกัน เวลาทำงานทุกคนจะรู้เลยว่าต้องทำอะไร ไม่ต้องมีคนมาบอกเลย” (เพศหญิง อายุ 49 ปี)

2. ประเด็นด้านความเข้มแข็งในมิติด้านเศรษฐกิจ พบว่า ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีความพอเพียงในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านความเป็นอยู่และด้านวิถีชีวิต อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนสวัสดิการจากภาครัฐ เช่น เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุและเงินเด็กแรกเกิด ตลอดจนมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น อ่างเก็บน้ำป่าไร่ และสะพานเชื่อมโยงระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ซึ่งสามารถช่วยเสริมสร้างรายได้และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น ซึ่งส่งผลทำให้สมาชิกในชุมชนมีงานและมีอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครอบครัวจึงส่งผลทำให้ชุมชนมีความสุข แต่ความท้าทายหลัก คือ การต่อสู้กับระบบเศรษฐกิจที่มีค่าครองชีพสูง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของสมาชิกในชุมชน ขณะเดียวกันชุมชนมีความพยายามที่จะทำให้เศรษฐกิจภายในชุมชนสามารถพึ่งพาตัวเองมากขึ้น โดยอาศัยการประกอบอาชีพการเกษตรและการสร้างอาชีพเสริม เช่น การพัฒนาเกษตรกรรมโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน การค้าภายในและภายนอกประเทศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการจ้างงานจากโรงงานอุตสาหกรรมหรือกิจการต่าง ๆ ของนักลงทุน ขณะที่กลุ่มเปราะบางผู้สูงอายุและคนพิการ ยังต้องการการช่วยเหลือเพิ่มเติมในด้านค่าใช้จ่ายที่จำเป็น

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

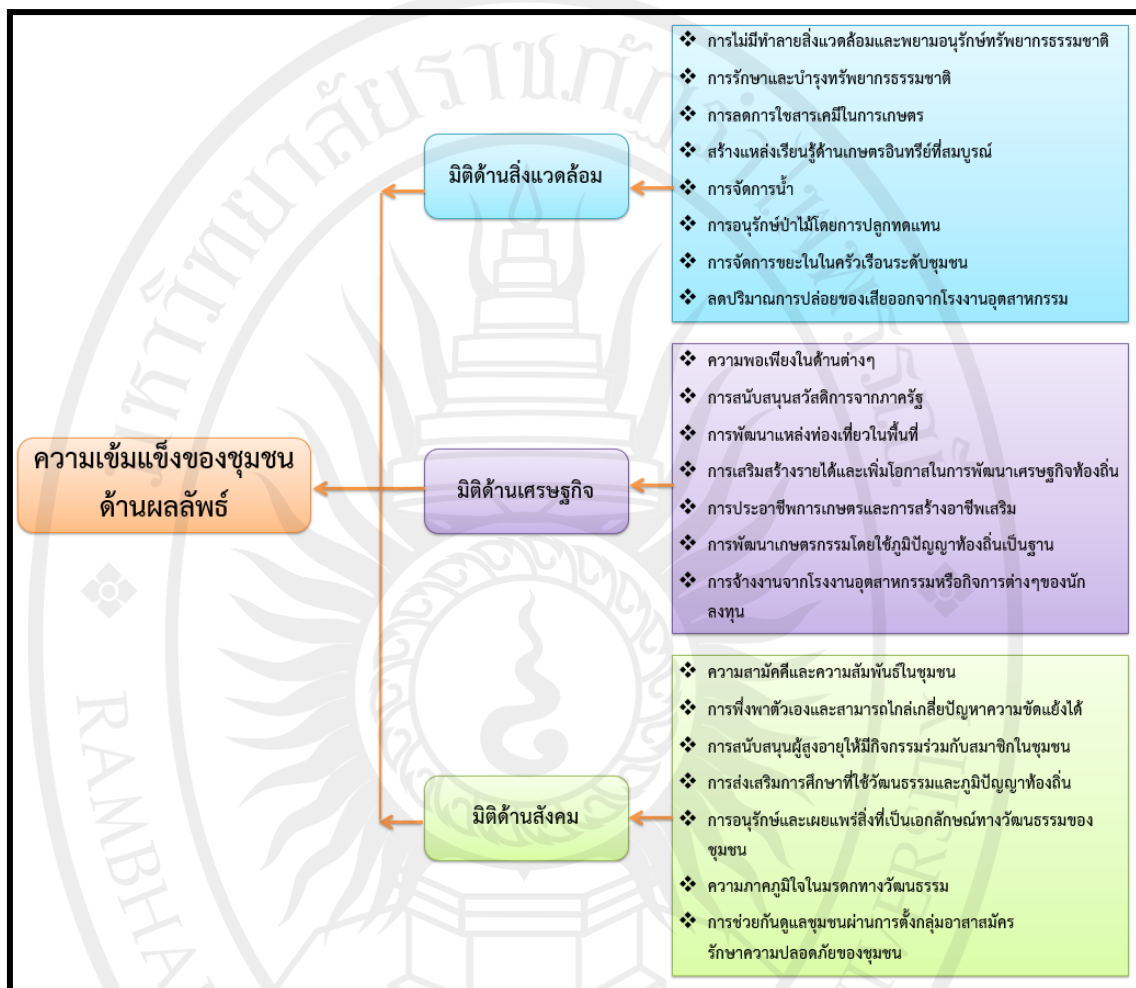
“เรามีของติดอยู่กับตัว ทั้งอ่างเก็บน้ำและสะพานเชื่อมไทย-กัมพูชา ที่สร้างรายได้ ให้กับคนในชุมชน มีการทำอาชีพปลูกข้าว ปลูกอ้อย ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น แลมีโรงงานอุตสาหกรรมที่จ้างงานคนในชุมชน” (เพศชาย อายุ 58 ปี)

3. ประเด็นด้านความเข้มแข็งในมิติด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ประชาชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ไม่มีการทำลายสิ่งแวดล้อมและพยายามอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการทำให้สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการรักษาและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่เพื่อลูกหลาน ผ่านการลดการใช้สารเคมีในนาข้าว และพยายามสร้างแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ที่สมบูรณ์ รวมถึงมีการบริหารจัดการน้ำ โดยมีการวางแผนการผันน้ำตามการปลูกพืชของชุมชน และการอนุรักษ์ป่าไม้โดยการปลูกทดแทนจากการที่ใช้พื้นที่ในการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม มีการจัดการขยะในครัวเรือนระดับชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถรักษาความสมดุลของระบบนิเวศได้ ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความมั่นคงในด้านเศรษฐกิจและสุขภาพของชุมชนในระยะยาวเพื่อลดผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ทั้งนี้ชุมชนยังมีการขับเคลื่อนและต่อรองกับภาคเอกชนเพื่อลดปริมาณการปล่อยของเสียออกจากโรงงานอุตสาหกรรม ขณะที่กลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่า

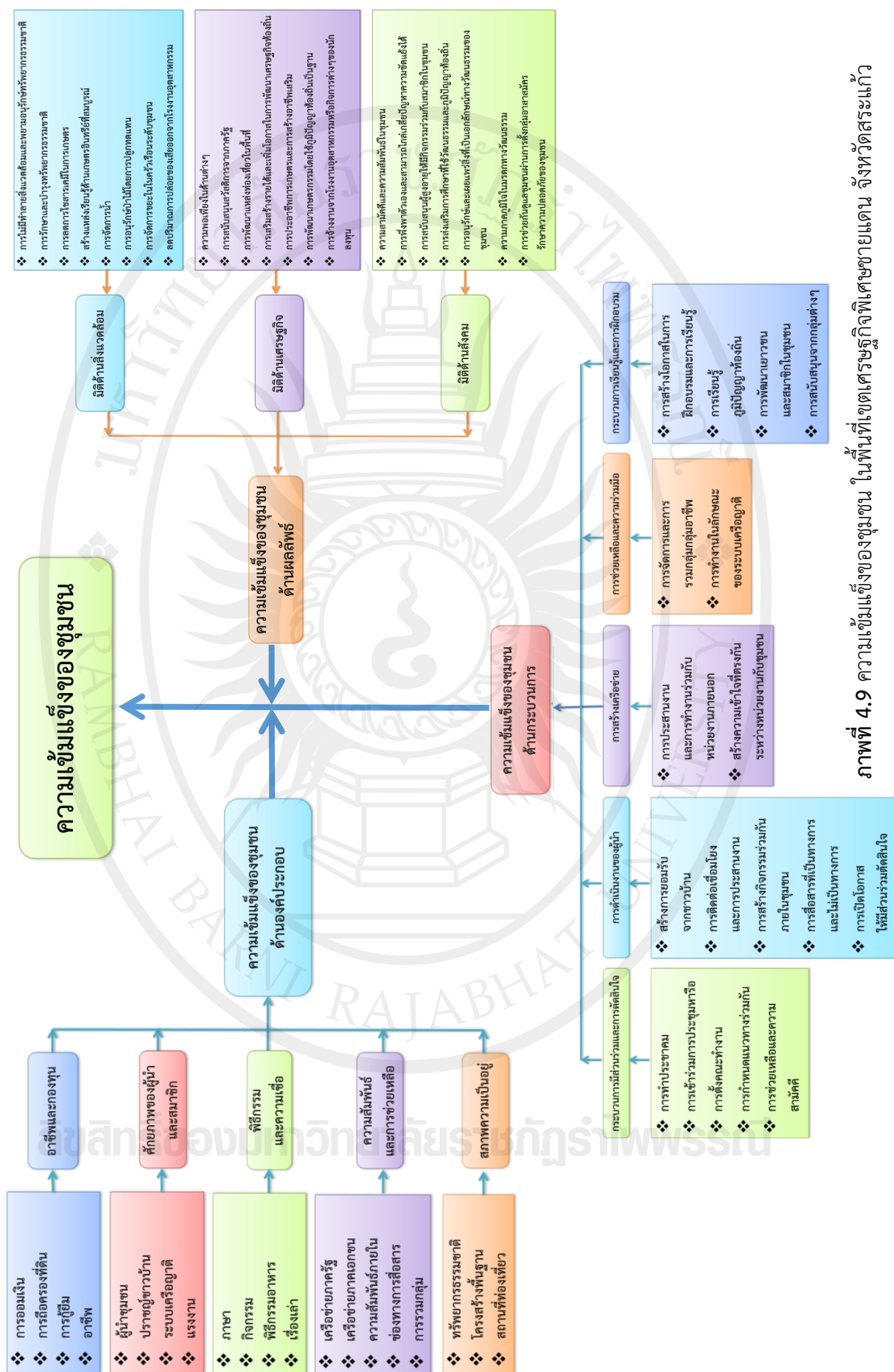
“ช่วงนี้เรามีการรณรงค์ให้ลดใช้สารเคมีในนาข้าว และลดการเผาอ้อยและนาข้าว รวมถึงมีการส่งเสริมแหล่งเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ การปลูกป่าทดแทน ทุกครั้งเวลาที่มีการประชุมวางแผนโรงงาน ชาวบ้าน อบต. ก็จะมาร่วมด้วยช่วยกันตลอด” (เพศชาย อายุ 49 ปี)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.8 ความเข้มแข็งของชุมชน ด้านผลลัพธ์

ภาพที่ 4.9 ความเข้มแสงของชุมชน ในพื้นที่เกษตรกรรม จังหวัดสระแก้ว

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการดำรงอยู่ของทุนชุมชนกับความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว

ตารางที่ 4.12 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งชุมชน

ตัวแปร		ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)	ระดับ
ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งชุมชน			
1	ทุนทางเศรษฐกิจ	.311**	สัมพันธ์ปานกลาง
2	ทุนมนุษย์	.520**	สัมพันธ์ค่อนข้างมาก
3	ทุนวัฒนธรรม	.310**	สัมพันธ์ปานกลาง
4	ทุนทางสังคม	.389**	สัมพันธ์ต่ำปานกลาง
5	ทุนทางสิ่งแวดล้อม	.575**	สัมพันธ์ค่อนข้างมาก

Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).**

จากตารางพบว่า ทุนชุมชนที่ดำรงอยู่ในด้านทุนทางเศรษฐกิจ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($r = .311^{**}$, $p = .520^{**}$, $r = .310^{**}$, $p = .389^{**}$, $r = .575^{**}$)

โดยภาพรวมความสัมพันธ์ การวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่าทุนชุมชนทั้ง 5 ด้าน (สิ่งแวดล้อม, มนุษย์, สังคม, เศรษฐกิจ, วัฒนธรรม) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว นั่นหมายความว่า เมื่อทุนชุมชนเหล่านี้เพิ่มขึ้น ชุมชนก็จะมี ความเข้มแข็งมากขึ้นตามไปด้วย แต่สิ่งที่น่าสนใจ คือ ความสัมพันธ์ของทุนแต่ละด้านต่อความเข้มแข็งของชุมชนนั้นมีมากน้อยแตกต่างกัน

ตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความสามารถในการทำนายทุนชุมชน

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig
(Constant)	1.090	.123		8.834	.000
1 ทุนทางเศรษฐกิจ	.050	.022	.088	2.246	.025
2 ทุนมนุษย์	.160	.028	.254	5.688	.000
3 ทุนวัฒนธรรม	.001	.028	.002	.046	.964
4 ทุนทางสังคม	.146	.028	.206	5.250	.000
5 ทุนทางสิ่งแวดล้อม	.321	.029	.422	10.948	.000
R Square = .483 Adjusted R Square = .477 F= 3.357 Sig F Chang = .000					

จากการวิเคราะห์ถดถอยพหุ โดยการนำตัวแปรอิสระ 5 ตัวแปร เข้าสมการแล้วคำนวณโดยใช้วิธีปกติ (Enter) พบว่า พუნชุมชนทั้ง 5 ด้าน ร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของชุมชนได้ร้อยละ 47.7 โดยทุนทางสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนมากที่สุด (Beta = .575, $p < .001$) รองลงมาคือทุนมนุษย์ (Beta = .160, $p < .001$) ทุนทางสังคม (Beta = .146, $p < .001$) ทุนทางเศรษฐกิจ (Beta = .025, $p < .05$) ตามลำดับ ส่วนทุนวัฒนธรรม พบว่า ไม่มีอิทธิพลต่อระดับความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิเคราะห์พหุถดถอยได้ฉายภาพความสำคัญของทุนชุมชนแต่ละด้านต่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อย่างชัดเจน โดยทุนทางสิ่งแวดล้อมโดดเด่นเป็นปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลเชิงบวกมากที่สุด บ่งชี้ว่าการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็ง รองลงมา คือ ทุนมนุษย์ ซึ่งสะท้อนถึงบทบาทของการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาทักษะของคนในชุมชน ในการขับเคลื่อนการพัฒนา ทุนทางสังคมก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดี ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทุนทางเศรษฐกิจ แม้จะมีอิทธิพลน้อยกว่า แต่ก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับชุมชน ส่วนทุนทางวัฒนธรรม แม้จะมีอิทธิพลน้อยที่สุด แต่ก็ยังเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจให้กับชุมชน ผลการวิเคราะห์นี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการทุนชุมชนทุกด้านอย่างสมดุล โดยให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาแบบองค์รวมนี้นำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ส่วนที่ 5 ผลการนำเสนอตัวแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ทุนชุมชน ในการรองรับ
กับการพัฒนาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว

จากการสนทนากลุ่ม ของกลุ่มตัวอย่างถึงรูปแบบและวิธีการใช้ทุนชุมชนสำหรับการสร้าง
ความเข้มแข็งของชุมชน ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว พบว่า ผู้ให้ข้อมูล
มีความเห็นว่าตัวแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการรองรับการพัฒนาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจ
พิเศษชายแดนจังหวัดสระแก้ว สามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 4.10 ตัวแบบการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้ทุนชุมชนในการรองรับการพัฒนา
ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว

จากตัวแบบผู้วิจัยสามารถสรุปสิ่งที่ได้ค้นพบว่า การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยฐานแห่งความเข้มแข็งด้านกระบวนการอันประกอบไปด้วย

กระบวนการความช่วยเหลือและความร่วมมือ ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เพื่อร่วมกันพัฒนาและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยที่กระบวนการช่วยเหลือและความร่วมมือนั้นจะต้องเกิดจากสมาชิกภายในชุมชนที่รวมพลังและแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือที่แท้จริง กล่าวคือสมาชิกในชุมชนจำเป็นต้องมีจุดร่วมและเป้าหมายที่ต้องการขับเคลื่อนให้เป็นภาพที่สะท้อนถึงความตั้งใจและมุ่งมั่น อันจะทำให้หน่วยงานหรือบุคคลภายนอกได้เห็นและรับทราบถึงปัญหา ความต้องการและความพร้อมในการรองรับการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เมื่อบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกได้เห็นและรับทราบถึงปัญหาแล้วนั้น จำเป็นจะต้องเข้าสู่การร่วมมือในการวางแผนแก้ปัญหาหรือพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ภายใต้การทำงานแบบการบูรณาการจากทุกภาคส่วน

ดังนั้น กระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านการช่วยเหลือและความร่วมมือ จึงเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้น ควรได้รับความร่วมมือและได้รับการช่วยเหลือจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นภายในชุมชน ประกอบด้วย ถนน ไฟฟ้า น้ำประปา รวมถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ตที่ควรมีการซ่อมบำรุงและรักษาเพื่อให้สภาพแวดล้อมภายในชุมชนมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยที่สมาชิกทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการดูแลและรับผิดชอบในสภาพแวดล้อมในบริเวณที่พักอาศัยของตน หากพบว่าเกิดปัญหาจะต้องมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารที่รวดเร็วเพื่อปรับปรุงและแก้ไข ทั้งนี้การดำเนินงานปรับปรุงแก้ไขจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากภาคส่วนอื่น ๆ เนื่องจากชุมชนไม่สามารถดำเนินการแก้ไขได้ด้วยตนเอง ตลอดจนการสร้างความร่วมมือดังกล่าวจำเป็นต้องชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งหมายถึงความร่วมมือและความช่วยเหลือนั้นจะต้องมีเวทีในการพูดคุย ปรึกษาเพื่อร่วมกันหาทางออก ในขณะเดียวกัน การหาทางออกนั้นจะต้องก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย กล่าวคือ หากภาคเอกชนเข้ามาร่วมมือและช่วยเหลือภาคเอกชนก็จะสามารถได้รับความช่วยเหลือกลับจากชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งนั่นหมายถึงการมีเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันที่ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำข้อตกลงร่วมกันในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ที่จะต้องสร้างความเข้าใจระหว่างผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมและชุมชนว่าประโยชน์ที่จะเกิดกับทั้งสองฝ่ายคืออะไร และเป็นอย่างไร โดยต้องแสดงให้เห็นในเชิงรูปธรรม เช่น โรงงานอุตสาหกรรมหากมีการดำเนินงานในพื้นที่จะไม่สร้างผลกระทบกับชุมชนและท้องถิ่น ทั้งการปล่อยของเสีย มลพิษทางน้ำ ทางอากาศ ทางดินและทางเสียง หากผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรมดำเนินการตามเสนอนี้ ชุมชนในพื้นที่จะพร้อมให้ความร่วมมือในทุกกิจกรรมและจะเป็นการทำงานที่หนุนเสริม ร่วมมือและช่วยเหลือกันอย่างเป็นรูปธรรม

กล่าวคือ หากมีการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลทำให้ทุนชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณที่ว่า หากในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ได้รับการหนุนเสริมและสนับสนุนกระบวนการความร่วมมือและการช่วยเหลือจากทุกภาคส่วน โดยชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายร่วมกันผ่าน

กระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรม โดยมีผู้นำของชุมชนเป็นกลไกในการขับเคลื่อน อีกทั้งจำเป็นต้องสร้างเวทีเพื่อสนับสนุนการแสดงออกทางความคิดระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชนในทุกขั้นตอน นั้นจะเป็นตัวแสดงถึงการหนุนเสริมให้ทุนด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีความเข้มแข็งและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจำเป็นต้องมีการใช้และการส่งเสริมทุนภายในชุมชนที่มีความหลากหลายและมีรูปแบบที่แตกต่างกันให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน จากการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“โมเดลการพัฒนาชุมชนเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ให้เข้มแข็งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภายในและภายนอกชุมชน สมาชิกในชุมชนต้องมีเป้าหมายร่วมกัน และแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริง ไม่ใช่เป็นการทำเพื่อจบแล้วมีรายงานส่งหน่วยเหนือ” (เพศชาย อายุ 44 ปี)

“การสื่อสารและการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นเราจำเป็นต้องทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน เช่น โรงงานอุตสาหกรรม จะช่วยป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น” (เพศชาย อายุ 41 ปี)

“กลไกการทำงานนั้นต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในทุกขั้นตอนของการพัฒนา ถ้าทุกภาคส่วนรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของชุมชนมันจะทำให้การทำงานพัฒนาตามโมเดลนั้นง่ายขึ้น” (เพศชาย อายุ 48 ปี)

“เราต้องให้ชุมชนเป็นเป้าหมายสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อดึงดูดการลงทุนจากภายนอก ชุมชนต้องการการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจรวมถึงต้องศึกษาบริบทของชุมชนให้ครอบคลุมเสียก่อนดำเนินการใด ๆ” (เพศหญิง อายุ 54 ปี)

“การดำเนินงานต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม เพราะการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษของเรานั้นต้องมีการสร้างโรงงาน ทำถนน นั้นเท่ากับว่าเราต้องตัดต้นไม้ไปเท่าไร สัตว์ตัวเล็กตัวน้อยจำนวนเท่าไรที่จะไม่มีที่อยู่” (เพศหญิง อายุ 55 ปี)

“การพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษไม่ใช่เพียงการส่งเสริมภาคธุรกิจขนาดใหญ่เพียงอย่างเดียว เราต้องหนุนเสริมวัฒนธรรมพื้นถิ่นของเราให้โดดเด่นจนสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้” (เพศหญิง อายุ 49 ปี)

รวมไปถึงกระบวนการดำเนินงานของผู้นำ ที่จะต้องมีกลไกในการประสานงานได้อย่างครอบคลุม เพื่อเป็นการประสานประโยชน์จากทุกภาคส่วน โดยผู้นำในชุมชนจำเป็นต้องสร้าง

การยอมรับให้กับสมาชิกในชุมชน ทั้งด้านผลงานที่ต้องแสดงออกในอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การดำเนินกิจกรรมสำคัญหรือกิจกรรมเฉพาะกิจภายในชุมชน รวมถึงผู้นำในชุมชนต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเป็นการหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนของตนเอง กล่าวคือ ผู้นำชุมชนต้องมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับส่วนราชการ ติดต่อสื่อสารกับภาคเอกชน เพื่อดึงศักยภาพของแต่ละส่วนเข้ามาเพื่อพัฒนาพื้นที่ของตนเอง ตลอดจนสามารถชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายและจุดร่วมของทุกภาคส่วน อันจะก่อให้เกิดการกระจายผลประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียม

ดังนั้น กระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านการดำเนินงานของผู้นำ จึงเป็นกระบวนการหนึ่งในการหนุนเสริมทุนชุมชนด้านทุนมนุษย์ โดยผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า ต้องการให้ผู้นำของตนเองสามารถประสานงานร่วมกับภาคเอกชนที่เข้ามาก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรม ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว โดยแสดงให้เห็นถึงความต้องการของทั้งสองฝ่าย ทั้งส่วนของภาคอุตสาหกรรมและส่วนของสมาชิกในชุมชน เพื่อชี้ให้เห็นถึงเป้าหมายของทั้งสองส่วนอันจะส่งผลทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น รวมถึงควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำชุมชนเข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรมด้านบุคลิกภาพการแต่งกาย การพูดในที่สาธารณะ รวมถึงการฝึกอบรมในด้านทักษะการออกแบบนวัตกรรมภายในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ผู้นำชุมชนในมิติของปราชญ์ชาวบ้านที่มีอยู่ในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วย ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรอินทรีย์ ปราชญ์ชาวบ้านด้านพิธีกรรมความเชื่อ รวมถึงปราชญ์ชาวบ้านด้านหัตถกรรม จำเป็นต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับสมาชิกในชุมชนทุกช่วงวัยเพื่อเป็นการสืบทอดองค์ความรู้ดังกล่าว โดยมีการบูรณาการจากทุกภาคส่วนเพื่อให้้องค์ความรู้ดังกล่าวได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน เช่น การสร้างเวที หรือจัดกิจกรรม โดยให้ปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนเป็นการสร้างความรักและความผูกพันและความภาคภูมิใจในบ้านเกิดของสมาชิกในชุมชน ขณะเดียวกันภาคเอกชนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมดังกล่าว จะเป็นผลทำให้ผู้ประกอบการในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ เห็นคุณค่าของทุนภายในชุมชนมากยิ่งขึ้น

กล่าวคือ หากมีการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลทำให้ทุนมนุษย์ของชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณที่พบว่า หากในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีการส่งเสริมกระบวนการดำเนินงานของผู้นำผ่านกระบวนการฝึกอบรม ที่ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนอันเกิดจากการสร้างเครือข่ายของผู้นำชุมชน ทั้งการดำเนินกิจกรรมทั้งหมดนั้นต้องได้รับการมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชนทุกกระบวนการ เพื่อทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“คนที่ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งเป็นผู้ประสานงานกับทุกภาคส่วน และเป็นคนทีทราบเรื่องราวของชุมชนเป็นอย่างดี สามารถดึงศักยภาพของชุมชนมาเป็นจุดขายได้” (เพศชาย อายุ 47 ปี)

“ผู้นำไม่ใช้การทำงานเก่งอย่างเดียวแต่ต้องได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนด้วย เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีความยั่งยืน” (เพศหญิง อายุ 61 ปี)

“คนที่จะสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อหนุนเสริมการพัฒนาชุมชนของเรา ก็คือ ผู้นำที่ดีต้องมีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับส่วนราชการและภาคเอกชน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับชุมชน” (เพศชาย อายุ 64 ปี)

“การพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เราต้องร่วมกันตั้งเป้าหมาย และจุดร่วมของทุกภาคส่วน ว่ามีปัญหาและความต้องการอะไร โดยที่ทุกส่วนต้องทำงานร่วมกันแบบ เป็นหนึ่งเดียวไม่ใช้การแยกส่วนคิด แยกส่วนทำ” (เพศชาย อายุ 58 ปี)

“การกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม จะเป็นกลไกที่สามารถพาให้ชุมชนมีความพร้อม และเต็มใจในการร่วมกันพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ไม่ใช่เป็นการสร้าง ผลประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่ม ประเด็นนี้ต้องมีความชัดเจนที่สุด” (เพศหญิง อายุ 49 ปี)

“ทั้งตัวผู้นำและชุมชนไม่มีใครที่เก่งมาตั้งแต่แรก ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้นำ ชุมชนเข้าร่วมการพัฒนาศักยภาพ เช่น การฝึกอบรมด้านบุคลิกภาพ การสื่อสาร และการออกแบบ นวัตกรรม จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของพวกเขา” (เพศหญิง อายุ 53 ปี)

“ความรู้ที่จะลืมไม่ได้คือความรู้ที่ฝังลึกในตัวคนที่เราเรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีอยู่ใน พื้นที่ที่จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน ให้ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ให้กับสมาชิกในชุมชน และคนทุกช่วงวัย เพื่อให้พื้นที่ของเรามีความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวและไม่เหมือนใคร” (เพศชาย อายุ 58 ปี)

“การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชุมชนเป็นสิ่งที่ท้าทาย เราจะทำอย่างไรให้คนใน ชุมชนมีความรักความผูกพันในบ้านเกิด อันนี้ก็เป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกัน” (เพศหญิง อายุ 46 ปี)

“การสร้างเวทีหรือพื้นที่ให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน มันจะทำให้การพัฒนาพื้นที่ เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เป็นไปได้อย่างราบรื่น” (เพศชาย อายุ 44 ปี)

ขณะที่กระบวนการสร้างเครือข่าย เป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถช่วยหนุนเสริมให้ชุมชน ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนความสัมพันธ์อันดี ซึ่งจะเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนสามารถ ประสบความสำเร็จในเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยกระบวนการสร้างเครือข่ายนั้นจะกล่าวรวมตั้งแต่ เครือข่ายขนาดเล็กภายในชุมชนไปจนถึงเครือข่ายขนาดใหญ่ภายนอกชุมชน ซึ่งกระบวนการสร้าง เครือข่ายพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว นั้น จะต้องดำเนินการภายใต้ระบบ

เครือข่าย เนื่องจากในพื้นที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งทางด้านศาสนา ด้านประเพณี ด้านเชื้อชาติ และด้านภาษา เป็นต้น จำเป็นต้องใช้การสื่อสารในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ อันจะทำให้เกิดการสร้างความเข้าใจและดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้น กระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านการสร้างเครือข่าย จึงเป็นกระบวนการที่สร้างมิตรภาพภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้น จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายภายในชุมชน ซึ่งการสร้างเครือข่ายนั้นควรสนับสนุนให้อยู่ในรูปแบบของระบบเครือข่าย เนื่องจากพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ของสมาชิกที่ใกล้ชิดกัน โดยสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่จะรู้จักกันหากศึกษาหรือสอบถามเชิงลึกจะพบว่า สมาชิกทุกหลังคาเรือนคือญาติพี่น้องกันทั้งสิ้น ดังนั้นหากหน่วยงานหรือภาคส่วนต่าง ๆ จะดำเนินกิจกรรมใด ๆ ควรมีการสื่อสารในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ อันเนื่องมาด้วยสมาชิกในชุมชนมีความคุ้นชินและเปิดรับการสื่อสารในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ โดยปัจจุบันการสื่อสารที่ใช้บ่อยที่สุดคือ ลักษณะปากต่อปาก ซึ่งการสื่อสารดังกล่าวไม่เกิดปัญหาหรือผิดเพี้ยนจากข้อมูลข่าวสารแรกเริ่ม รวมถึงใช้การสื่อสารและภาษาที่เป็นภาษาพื้นถิ่นอันจะนำไปสู่ความเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น

กล่าวคือ หากมีการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลทำให้ทุนชุมชนด้านสังคม มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณที่พบว่า หากในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ได้รับการสนับสนุนการสร้างเครือข่ายในระบบเครือข่ายภายในชุมชนและรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่ไม่ใช้การสื่อสารที่เป็นทางการจะส่งผลทำให้ชุมชนมีเครือข่ายที่หลากหลาย ซึ่งจะเป็นการหนุนเสริมทุนชุมชนด้านสังคมให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันการพัฒนาความเข้มแข็งของทุนชุมชนด้านสังคมนั้นจะต้องอาศัยการเรียนรู้จากทุกภาคส่วนเพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในบริบทของสมาชิกภายในชุมชนเพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาดอันเกิดจากการสื่อสาร ขณะเดียวกันผู้นำจะต้องทำหน้าที่ในการสร้างเครือข่ายและเป็นสื่อกลางในการสื่อสารข่าวสารต่าง ๆ ให้กับสมาชิกได้รับทราบ เมื่อมีความเข้าใจที่ตรงกันจะส่งผลทำให้เกิดความร่วมมือและได้รับการช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการของชุมชน ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญการสร้างเครือข่ายหรือการหนุนเสริมความเข้มแข็งของทุนชุมชนด้านสังคมนั้น ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญจำจะเกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งและทำให้ทุนชุมชนด้านสังคมมีเสถียรภาพมากที่สุดเพื่อให้พื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีความเข้มแข็ง จากการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“ในการพัฒนาชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ให้เข้มแข็งกระบวนการที่สำคัญคือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกชุมชน จะช่วยให้ชุมชนไปถึงเป้าหมายที่ร่วมกันตั้งไว้ได้” (เพศชาย อายุ 48 ปี)

“การสร้างเครือข่ายภายในชุมชนควรเน้นไปที่ระบบเครือข่าย เนื่องจากสมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน เค้ายกกันแบบไม่เป็นทางการ จะให้มาใช้ภาษาราชการที่ไม่ใช่ภาษาท้องถิ่น

ก็ทำได้แต่มันจะยาก การพูดคุยในวิธีของชาวบ้านจะช่วยให้ข้อมูลข่าวสารเข้าถึงคนได้อย่างง่ายและรวดเร็ว” (เพศหญิง อายุ 53 ปี)

“ในโลกนี้เราไม่สามารถอยู่คนเดียวได้ ในชุมชนก็เช่นกัน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก จะช่วยให้ชุมชนได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ และพร้อมที่จะรับมือกับทุกสถานการณ์” (เพศหญิง อายุ 50 ปี)

“ก่อนสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เราต้องสร้างความเข้าใจที่ตรงกันกับทุกภาคส่วนเสียก่อน เพื่อให้ชุมชนเกิดประโยชน์สูงสุด” (เพศชาย อายุ 48 ปี)

“คนที่จะมาเป็นเครือข่ายเค้าก็ต้องดูความสามารถของชุมชนด้วยเหมือนกัน ดังนั้นศักยภาพที่ชุมชนมีจำเป็นต้องทำให้มันเข้มแข็งและยั่งยืนและพร้อมร่วมมือกับเครือข่ายต่าง ๆ ที่จะเข้ามา” (เพศชาย อายุ 47 ปี)

ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรม ที่เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และสนับสนุนองค์ความรู้ท้องถิ่นสำหรับการสร้างอาชีพและทักษะการใช้ชีวิต เนื่องจากในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว นั้น มีชุดองค์ความรู้ที่เป็นเอกลักษณ์และพร้อมได้รับการส่งเสริมและสนับสนุน ทั้งองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาด้านการจักสานเสื่อกก ไม้ไผ่ การทอผ้าไหมและผ้าฝ้าย วิธีการทำการเกษตรพืชไร่ ประกอบด้วย อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง รวมถึงวิธีการทำการเกษตรพืชสวน ประกอบด้วย ลำไย เมล่อน มะม่วง เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดเป็นกิจกรรมที่ใช้องค์ความรู้ และภูมิปัญญาของชุมชนในการขับเคลื่อนเพื่อนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชนอันเกิดจากการแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศ

ดังนั้น กระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านการเรียนรู้และการฝึกอบรม นั้นจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการหนุนเสริมทุนชุมชนด้านเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน ผลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า ต้องการให้มีการฝึกอบรมด้านอาชีพให้กับผู้สูงอายุในชุมชน เนื่องจากในชุมชนมีผู้สูงอายุที่ว่างงาน โดยเสนอให้ควรมีอาชีพที่ไม่ใช้แรง เช่น การเย็บและสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุผ่านการฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้ประกอบการ โดยใช้กลุ่มอาชีพที่มีอยู่ในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มทอผ้า กลุ่มจักสาน กลุ่มแปรรูปอาหาร มาขยายผลสู่กลุ่มผู้สูงอายุเพื่อเป็นกลไกหนึ่งในการเพิ่มผลผลิตก่อนจำหน่ายออกสู่ตลาด รวมถึงนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งด้านการเกษตร หัตถกรรม จัดทำเป็นหลักสูตรเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนภายในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว อันจะเป็นการต่อยอดและรักษาชุดองค์ความรู้ของชุมชนให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ รวมถึงเป็นการสร้างทักษะด้านอาชีพและทักษะชีวิตให้กับสมาชิกในชุมชน

กล่าวคือ หากมีการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลทำให้ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณที่พบว่า หากในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว มีกระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรม

โดยใช้ผู้นำของชุมชนในการดำเนินงานที่ได้รับการช่วยเหลือและได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน อันเกิดการสร้างเครือข่ายของชุมชน รวมถึงสมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนั่นจะเป็นผลทำให้ชุมชนเกิดการหมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจภายในที่มากยิ่งขึ้น จากการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“กระบวนการเรียนรู้และการฝึกอบรมเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว” (เพศหญิง อายุ 46 ปี)

“พื้นที่นี้มีองค์ความรู้ท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น การจักสาน การทอผ้า และการเกษตร ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดเพื่อสร้างอาชีพและรายได้” (เพศชาย อายุ 60 ปี)

“การฝึกอบรมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการศึกษาในโรงเรียน จะช่วยสร้างทักษะและโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับคนในชุมชนทุกช่วงวัย” (เพศชาย อายุ 54 ปี)

“เมื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ แล้ว เราต้องเชื่อมโยงกับตลาดภายนอก จะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้” (เพศชาย อายุ 51 ปี)

“การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น จะช่วยสร้างอาชีพและทักษะชีวิตให้กับคนในชุมชนได้” (เพศหญิง อายุ 58 ปี)

“การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการศึกษาในโรงเรียน จะช่วยให้เกิดการสืบสานความรู้และสร้างทักษะให้กับเยาวชน” (เพศชาย อายุ 43 ปี)

และสุดท้ายกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยในทุกกิจกรรมของชุมชนนั้นจะต้องอาศัยพลังจากสมาชิกของชุมชนในทุกกิจกรรม ทั้งการร่วมคิด ร่วมดำเนินกิจกรรมและร่วมกันรับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น จะต้องมีความรู้ในการประชุมหารือ ปรึกษาปัญหาเพื่อหาทางออกให้กับชุมชน รวมถึงการจัดเวทีประชาคมเพื่อร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือองค์ความรู้ที่ฝังลึกภายในชุมชน เพื่อเป็นการค้นหาศักยภาพตลอดจนเป็นการนำองค์ความรู้นั้น ๆ มาออกแบบเป็นกิจกรรมสาธารณะภายในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว

ดังนั้น กระบวนการในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่สามารถเปิดโอกาสและสร้างพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันภายในชุมชน รวมถึงเป็นพื้นที่สำหรับการหาทางออกให้กับความท้าทายที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนจะสามารถหนุนเสริมให้ทุนชุมชนด้านวัฒนธรรมมี

ความเข้มแข็งได้มากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า สิ่งสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกกระบวนการ ดังนั้นในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ควรมีการสร้างกิจกรรมร่วมกันของทุกตำบลเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรม และประเพณีต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนกิจกรรม รวมถึงมีการทำงานร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นเครือญาติกันตั้งแต่บรรพบุรุษ หากมีการทำกิจกรรมร่วมกันแล้วจะเป็นสิ่งที่ทำให้ทุนชุมชนด้านวัฒนธรรมได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณะและเป็นที่รู้จักในวงกว้างขึ้น

กล่าวคือ หากมีการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการดังกล่าวจะส่งผลทำให้ทุนชุมชนด้านวัฒนธรรม มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาเชิงปริมาณที่พบว่า หากในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว สามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจะทำให้ทุนชุมชนด้านวัฒนธรรมมีความเข้มแข็งมากขึ้น ดังนั้น การสร้างเวทีประชาคมสำหรับการร่วมกันวางแผนพัฒนาทุนชุมชนด้านวัฒนธรรม ในทุก ๆ ด้านจากทุกตำบลในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว เพื่อเป็นการสร้างอัตลักษณ์ให้กับพื้นที่ และควรมีการจัดกิจกรรมประกวดแข่งขันการร้องเพลงภาษาพื้นถิ่น การแข่งขันลวดลายการผ้าทอมือ และในกิจกรรมจะมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของพื้นที่ ทั้งโรงพยาบาลสมัยพระนาราย (อโรคยา) วัดเจดีย์ทองคำ สะพานมิตรภาพไทย-กัมพูชา อ่างเก็บน้ำ ซึ่งทั้งหมดนั้นจะเกิดขึ้นได้จากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยที่การดำเนินงานจะต้องส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนเกิดองค์ความรู้และอบรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโดยทั้ง 4 ตำบล คือ บ้านหลังเดียวกัน将有ข้อมูลเดียวกัน เชื่อมโยงองค์ความรู้ของแต่ละพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงผู้นำภายในชุมชนของทุกตำบลในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว จะต้องมีการดำเนินงานที่สามารถกระจายผลประโยชน์ให้กับสมาชิกในชุมชนได้อย่างเท่าเทียม ขณะเดียวกันหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนจะต้องเข้ามาส่งเสริมสนับสนุน ให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเพื่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย ซึ่งเป็นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่อยู่ในลักษณะการทำงานที่เป็นระบบมีความยืดหยุ่น จากการสนทนากลุ่ม กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า

“กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในทุกกิจกรรม ทั้งการร่วมคิด ร่วมดำเนินกิจกรรม และร่วมกันรับผลประโยชน์ จะช่วยให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ” (เพศหญิง อายุ 42 ปี)

“การสร้างเวทีประชุมหารือและประชาคม จะเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาทางออกร่วมกัน” (เพศชาย อายุ 53 ปี)

“การนำองค์ความรู้และศักยภาพของชุมชนมาออกแบบเป็นกิจกรรมสาธารณะ จะช่วยสร้างความภาคภูมิใจและอัตลักษณ์ให้กับพื้นที่” (เพศชาย อายุ 56 ปี)

“การสร้างกิจกรรมร่วมกันระหว่างตำบล และการทำงานร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน จะช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน” (เพศชาย อายุ 57 ปี)

“การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การประกวดร้องเพลงภาษาพื้นถิ่น และการแข่งขันลวดลายผ้าทอมือ จะช่วยสร้างอัตลักษณ์ให้กับพื้นที่ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การกระจายผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วน เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน” (เพศหญิง อายุ 53 ปี)

ดังนั้น หากมีการใช้และสนับสนุนความเข้มแข็งของทุนชุมชนด้านองค์ประกอบทั้ง 5 องค์ประกอบที่ต้องมีกลไกและการทำงานควบคู่กันอย่างเป็นระบบ จะสามารถทำให้ความเข้มแข็งด้านผลลัพธ์ของชุมชนเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมทั้ง 3 มิติ คือ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งจากการสรุปตัวแบบความเข้มแข็งของชุมชนในการรองรับการพัฒนาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว นั้น จะต้องมีการเชื่อมโยงจากทุกส่วน ทั้งด้านกระบวนการที่จะหนุนเสริมและสนับสนุนให้องค์ประกอบที่เป็นทุนชุมชนทั้ง 5 ด้าน ได้รับการเติมเต็มและเกิดความสมบูรณ์มากที่สุด โดยที่ตัวแบบนั้นจะมีการลำดับความเข้มแข็งไว้ 5 ลำดับ ซึ่งจะเรียงองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดไว้เป็น 3 เสากลางของตัวแบบ เพื่อให้การรองรับการพัฒนาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว นั้น สามารถดำรงอยู่ได้ หากองค์ประกอบเสาแรกและเสาสุดท้ายเกิดปัญหาความเข้มแข็งของชุมชนก็ยังสามารถดำรงอยู่ได้ ทั้งนี้ตัวแบบความเข้มแข็งของชุมชนด้านองค์ประกอบจำเป็นจะต้องได้รับการส่งเสริม ต่อยอด และแก้ไขอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และเกิดความเข้มแข็งของชุมชนในการรองรับการพัฒนาในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาในสังคมจะเป็นไปในทิศทางใด ชุมชนก็ยังสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยทุนภายในชุมชน นั่นคือสิ่งที่เป็นการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคมได้อย่างยั่งยืน

จากผลการศึกษาการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว จำเป็นต้องมีรูปแบบและวิธีการใช้ทุนชุมชนทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนมนุษย์ ทุนด้านสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคม และทุนทางวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและเติบโตอย่างยั่งยืนในระยะยาว ดังนี้

ในด้านทุนทางเศรษฐกิจ การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นสิ่งสำคัญ การส่งเสริมอาชีพที่หลากหลาย เช่น เกษตรอินทรีย์ แปรรูปสินค้าชุมชน และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จะช่วยสร้างความมั่นคงทางรายได้ การฝึกอบรมอาชีพ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับการศึกษา จะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้และลดการพึ่งพาภายนอก การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มอาชีพและการเชื่อมโยงกับตลาดภายนอก จะช่วยขยายโอกาสทางการค้า การจัดเวทีปรึกษาหารือและการทำข้อตกลงร่วมกับภาคเอกชน จะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน

การพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจในชุมชนเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว จำเป็นต้องเน้นการสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชนและภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อ

ส่งเสริมอาชีพที่หลากหลายและสร้างความมั่นคงทางรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน เริ่มจากการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ โดยสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกพืชผักผลไม้ปลอดสารพิษ จัดหาตลาดรับซื้อที่เป็นธรรม และส่งเสริมการสร้างแบรนด์สินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต นอกจากนี้ ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากวัตถุดิบในท้องถิ่น เช่น ผลไม้แปรรูป สมุนไพรแปรรูป และผลิตภัณฑ์จักสาน โดยเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มและออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่น่าสนใจ เพื่อดึงดูดผู้บริโภค การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญ โดยพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติในชุมชน จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด เพื่อสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การฝึกอบรมอาชีพเป็นอีกส่วนสำคัญ โดยจัดหลักสูตรฝึกอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น การทำอาหาร การตัดเย็บเสื้อผ้า และการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ต่าง ๆ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ และถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นหลัง สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเกษตรกร กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มหัตถกรรม เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างความเชื่อมโยงกับตลาดภายนอก โดยจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายสินค้าชุมชนในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ และพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ จัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนได้ร่วมกันวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่าง ๆ ส่งเสริมการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนและภาคเอกชน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไขและผลประโยชน์

ด้านทุนมนุษย์ การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนต้องเน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น การฝึกอบรมผู้นำชุมชน การถ่ายทอดภูมิปัญญาจากปราชญ์ชาวบ้าน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ จะช่วยเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชน การสร้างเวทีให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น จะช่วยสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาทุนมนุษย์ในชุมชนเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว จำเป็นต้องเน้นการเรียนรู้ร่วมกันและการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพของคนในชุมชนและสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เริ่มจากการฝึกอบรมผู้นำชุมชน โดยจัดหลักสูตรฝึกอบรมด้านการบริหารจัดการ การสื่อสาร และการวางแผนพัฒนาชุมชน ให้กับผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และเรียนรู้จากกัน จัดกิจกรรมให้ปราชญ์ชาวบ้านถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชน เช่น การสอนทำอาหารพื้นบ้าน การสอนจักสาน และการสอนสมุนไพร จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อรวบรวมและเผยแพร่ความรู้ให้กับคนทั่วไป จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น มหาวิทยาลัยและองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพให้กับคนในชุมชน จัดเวทีประชาคมเพื่อให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการพัฒนาต่าง ๆ ส่งเสริมการสร้างกลุ่มเยาวชนอาสาสมัคร เพื่อให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สนับสนุนการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น ห้องสมุด ศูนย์การเรียนรู้ และหลักสูตรออนไลน์ จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เช่น ทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะด้านภาษา ส่งเสริมการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการ

เรียนรู้ โดยจัดให้มีพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้คนในชุมชนได้ใช้เป็นพื้นที่ในการเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกัน

ด้านทุนสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การจัดการขยะ และการอนุรักษ์ป่าไม้ จะช่วยรักษาสมดุลของระบบนิเวศ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะช่วยสร้างรายได้และส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การจัดเวทีปรึกษาหารือและการทำข้อตกลงร่วมกับภาคเอกชน จะช่วยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมและสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน

การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชนเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เริ่มจากการส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ โดยให้ความรู้และสนับสนุนปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร เพื่อลดการใช้สารเคมีและรักษาสภาพดินและน้ำ จัดกิจกรรมรณรงค์ลดการใช้ถุงพลาสติกและจัดการขยะอย่างถูกวิธี เพื่อลดปริมาณขยะและป้องกันมลพิษ จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าไม้ เพื่อดูแลรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในชุมชน พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในชุมชน โดยเน้นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความร่วมมือกับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในพื้นที่ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จัดตั้งคณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อวางแผนและดำเนินกิจกรรมด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อควบคุมและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดและพลังงานทดแทน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลม สนับสนุนการปลูกต้นไม้และฟื้นฟูพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวและลดภาวะโลกร้อน

ด้านทุนทางสังคม การสร้างความเข้มแข็งของสังคม ต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการรวมกลุ่มทางสังคม การใช้ระบบเครือข่ายและการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก จะช่วยให้ชุมชนได้รับการสนับสนุน การสร้างเวทีให้คนในชุมชนได้แสดงความคิดเห็น จะช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ

การสร้างความเข้มแข็งทางสังคมในชุมชนเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว จำเป็นต้องอาศัยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามัคคีและความร่วมมือในชุมชน เริ่มจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน เช่น งานบุญประเพณี และกิจกรรมกีฬา สนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และกลุ่มสวัสดิการชุมชน เพื่อช่วยเหลือสมาชิกในยามเดือดร้อน จัดตั้งศูนย์ประสานงานชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ สร้างความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐ เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านต่าง ๆ จัดตั้งสภาชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาชุมชน ส่งเสริมการสร้างกลุ่มอาสาสมัคร เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ ส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมให้คนในชุมชนได้พบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกัน

ส่งเสริมการสร้างควมไว้วางใจและความเข้าใจซึ่งกันและกัน โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของชุมชน โดยการให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน โดยการสนับสนุนให้องค์กรชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ด้านทุนทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ภาษาและภูมิปัญญาจะช่วยรักษาเอกลักษณ์ของชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะช่วยเผยแพร่วัฒนธรรมให้เป็นที่รู้จัก การจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้เรียนรู้และการสร้างแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมจะช่วยสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง

การสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน จังหวัดสระแก้ว จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพื่อรักษาเอกลักษณ์และสร้างความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เริ่มจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการแสดงพื้นบ้าน ดนตรี และศิลปะการแสดง สนับสนุนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น เพื่อรวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุและสิ่งของทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการใช้ภาษาท้องถิ่นในชีวิตประจำวันและในการเรียนการสอน พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชน จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการจำหน่ายสินค้าหัตถกรรมและสินค้าที่ระลึกที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดกิจกรรมให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดตั้งชมรมวัฒนธรรมในโรงเรียนและชุมชน สร้างแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมในชุมชน เช่น ศูนย์วัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์ จัดกิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและเคารพซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างความแตกต่าง ส่งเสริมการสร้างสรรคผลงานศิลปะและส่งเสริมการสร้างสรรคผลงานศิลปะและวัฒนธรรมร่วมสมัยที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน จัดกิจกรรมให้ความรู้แก่คนในชุมชนเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนวัฒนธรรมชุมชน เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ในชุมชน ส่งเสริมการสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์และบริการที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและสร้างความแตกต่าง จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยเน้นการสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว สนับสนุนการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่เผยแพร่วัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ส่งเสริมการสร้างพื้นที่สาธารณะที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น สวนสาธารณะที่มีการออกแบบโดยใช้แรงบันดาลใจจากวัฒนธรรมท้องถิ่น จัดกิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและส่งเสริมการท่องเที่ยวในภูมิภาค ส่งเสริมการสร้างความรู้เกี่ยวกับความสำคัญของวัฒนธรรมในหมู่เยาวชน โดยการจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ส่งเสริมการสร้างสรรคผลงานศิลปะและวัฒนธรรมที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างปราชญ์ชาวบ้านและนักวิชาการ

เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กรทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

การใช้ทุนชุมชนทั้ง 5 ด้าน อย่างบูรณาการและมีประสิทธิภาพ จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในทุกมิติ และทำให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จะนำไปสู่ความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี